

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för humaniora

Hur gestaltar man ondska?

En multimodal analys om gestaltning och representation inom journalistiken, med fokus på *Aftonbladets* och *Dagens Nyheters* rapportering kring händelserna i Trollhättan och på Drottninggatan

Josefin L Swärdh & Veronika Persson

2018

C-uppsats, Examensarbete på grundnivå, 15 hp
Medie- och kommunikationsvetenskap
Medie- och kommunikationsvetenskap C (61-90) 30hp

Handledare: Cecilia Mörner
Examinator: Per Vesterlund

Sammanfattning

Nyhetsmedia har en stor påverkan på samhället, det är till dem vi med största sannolikhet vänder oss till när en stor händelse drabbar oss. Under de senaste åren har nyhetsmedia fått motstå kritik för hur de särbehandlar olika fall och händelser beroende på vem gärningsmannen är. Vi ville utforska om det faktiskt stämde att vita gärningsmän blir klassificerade som psykisk sjuka, när icke-vita gärningsmän blir beskrivna som terrorister. Genom att fokusera på representation, gestaltningsteorin och attributdagordningen utfördes en multimodal analys på *Aftonbladets* och *Dagens Nyheter*s rapportering kring händelsen i Trollhättan respektive Drottninggatan. Målet var att se om det fanns några tendenser för särbehandling vid rapporteringen och porträtteringen av gärningsmän och deras dåd. Studien gav inte några definitiva resultat, däremot lade vi bland annat märke till att det fanns nyanser i artiklarna som kunde peka på särbehandling. Vi märkte bland annat att porträtteringen av gärningsmännen skilde sig drastiskt, när Rakhmat Akilov beskrivs som den invandrade brutala gärningsmannen med IS-sympatier, gestaltas Anton Lundin Pettersson som den tillbakadragne, svenska killen som tyckte om hårdrock OCH Nazityskland.

Abstract

The influence news media has on society is huge, we most certainly turn to the news media whenever a big event affects us. For the last couple of years critique has been directed towards the news media concerning the coverage of crime and how some cases get special treatment depending on who the perpetrator is. We wanted to investigate if it actually is true that white criminals get described as 'mentally ill', while non white criminals are categorized as 'terrorists'. By focusing on representation, the Attribute framing theory and the Framing theory, we did a multimodal analysis on the Swedish newspapers *Aftonbladet* and *Dagens Nyheter*'s coverage of the events in Trollhättan and at Drottninggatan. Our goal was to distinguish if there actually are any tendencies for special treatment while covering a case and portraying a perpetrator within the news media. With this study, we weren't able to come to any conclusions, but the study did show that there were some nuances which pointed towards special treatment in the news articles. For instance we discovered that there were some differences in the portraying of the perpetrators; while Rakhmat Akilov was described as the immigrating veil criminal who shared sympathies with ISIS, Anton Lundin Pettersson was portrayed as the shy guy from Sweden who was passionate about metal AND Nazi Germany.

Keywords: Journalism, Anton Lundin Pettersson, Rakhmat Akilov, Representation, Attribute framing theory, Mörk magi, Multimodal analys, Porträttering, Terrorism, Gestaltnings teorin, Attributordningslagen, Aftonbladet, Dagens Nyheter

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund – Trollhättan och Drottninggatan.....	2
1.2 Syfte.....	4
1.3 Frågeställning	5
2. Tidigare forskning	5
3. Metod	6
3.1 Multimodal analys	7
3.2 Tillvägagångssätt av metod	8
4. Teoretiska utgångspunkter	8
4.1 Terrorism	9
4.2 Representation	11
4.3 Den <i>mörka magin</i>	11
4.4 Journalistikens och samhällets hantering av rasistiska trakasserier	12
4.5 Attributdagordningen	14
4.6 Mediegestaltningsteorin.....	15
4.7 Fotografins roll i journalismen	16
4.8 Journalistens objektivitet	16
5. Empiriskt material	17
5.1 Urval och tillvägagångssätt av valet av artiklar.....	18
5.2 Introduktion till det empiriska materialet	19
5.2.1 Artikel 1. Trollhättan - <i>Aftonbladet</i> : “Anton, 21, misstänks för mordet på skolan”	19
5.2.2 Artikel 2. Trollhättan - <i>Aftonbladet</i> : “Han marscherade som en militär”	19
5.2.3 Artikel 3. Trollhättan - <i>Aftonbladet</i> : “Så gick attacken i skolan till”	20
5.2.4 Artikel 4. Trollhättan - <i>Dagens Nyheter</i> : “En 21-åring som gillade Nazityskland”	20
5.2.5 Artikel 5. Trollhättan - <i>Dagens Nyheter</i> : “Maria, 15: Jag såg hur han högg min lärare”	20
5.2.6 Artikel 6. Trollhättan - <i>Dagens Nyheter</i> : “Polisen: Ingen tvekan om att det är ett hatbrott”	20

5.2.7 Artikel 7. Drottninggatan - <i>Aftonbladet</i> : "Vittnen: Det ligger döda på gatorna"	21
5.2.8 Artikel 8. Drottninggatan - <i>Aftonbladet</i> : "Lastbilsattacken i Stockholm: 180 sekunder av liv och död"	21
5.2.9 Artikel 9. Drottninggatan - <i>Aftonbladet</i> : "Rakhmat Akilov, 39, misstänks för attacken på Drottninggatan"	21
5.2.10 Artikel 10. Drottninggatan - <i>Dagens Nyheter</i> : "Lastbil mejade ner människor på Drottninggatan – minst fyra döda"	22
5.2.11 Artikel 11. Drottninggatan - <i>Dagens Nyheter</i> : "570 meter av ren skräck"	22
5.2.12 Artikel 12. Drottninggatan - <i>Dagens Nyheter</i> : "Här är vad vi vet om de terrormisstänkta"	22
6. Analys av empiriskt material	22
6.1 Artikel 1: <i>Aftonbladet</i> - "Anton, 21, misstänks för mordet på skolan"	22
6.2 Artikel 2: <i>Aftonbladet</i> - "Han marscherade som en militär"	24
6.3 Artikel 3: <i>Aftonbladet</i> - "Så gick attacken i skolan till"	25
6.4 Artikel 4: <i>Dagens Nyheter</i> - "En 21-åring som gillade Nazityskland"	26
6.5 Artikel 5: <i>Dagens Nyheter</i> - "Maria, 15: Jag såg hur han högg min lärare"	28
6.6 Artikel 6: <i>Dagens Nyheter</i> - "Polisen: Ingen tvekan om att det är ett hatbrott"...	29
6.7 Artikel 7: <i>Aftonbladet</i> - "Vittnen: Det ligger döda på gatorna"	32
6.8 Artikel 8: <i>Aftonbladet</i> - "180 sekunder av skräck och död"	33
6.9 Artikel 9: <i>Aftonbladet</i> - "Rakhmat Akilov, 39, misstänks för attacken på Drottninggatan"	34
6.10 Artikel 10: <i>Dagens Nyheter</i> - "Lastbil mejade ner människor på Drottninggatan – minst fyra döda"	36
6.11 Artikel 11: <i>Dagens Nyheter</i> - "570 meter av ren skräck"	36
6.12 Artikel 12: <i>Dagens Nyheter</i> - "Här är vad vi vet om de terrormisstänkta".	38
7. Resultat av analys	39
8. Diskussion	44
9. Framtida forskning	49
10. Litteraturlista	50
10.1 Tryckt litteratur	50
10.2 Empiriskt material	53

1. Inledning

När en stor händelse drabbar oss är det oftast till nyhetsmedia som människor vänder sig till, för att få den senaste uppdateringen om vad som sker. Det är via nyhetsmedia som vi får notiser om dåd som till exempel skolskjutningar i USA och terrorattentat i Paris. När första rapporteringen kom om att en lastbil kört på Drottninggatan valde Sveriges radio att avbryta sin planerade programtablå, för att låta Ekot livesända en direktrapportering om dådet. På Twitter skrev *Sveriges Radio* 15:25: “Med anledning av det som inträffat i Stockholm sänder @sr_ekot direkt.”,¹ då har inte ens en timme passerat sedan polisen larmades om att en lastbil kört på Drottninggatan.

Sedan mitten på 1800-talet har pressen benämnts som tredje statsmakten², och även fast vi idag lever i ett globalt samhälle där möjligheten till information är oändligt, så går det att påstå att nyhetsmedier fortfarande besitter en stor makt. Hur nyhetsmedia väljer att gestalta händelser som skakar vårt samhälle kan därför påverka vilken information och hur informationen mottas av publiken. På senare år har diskussioner om exakt vad ett terrordåd är pågått. Förutom rättsväsendet, så har även nyhetsmedia fått utstå kritik från allmänheten i hur man väljer att kategorisera vissa dåd som terrorism. De som är kritiska menar att ursprung och etnicitet avgör huruvida nyhetsmedier väljer att kategorisera ett dåd som terrorism eller ej. Vidare konstaterar man att det råder en särbehandling i hur gärningsmannen, beroende på sin etnicitet, hudfärg och bakgrund, kommer att beskrivas som en terrorist eller ej. Är gärningsmannen vit så skriver nyhetsmedia att hen var psykiskt sjuk, medan nyhetsrapporteringen fastslår att hen är en terrorist om etniciteten och bakgrunden är någon annan än vit. Under dagarna efter Rakhmat Akilovs mardrömsfärd blev bland annat en av *Sveriges Televisions* artiklar en utgångspunkt för debatten om vem och vilken typ av brott som faktiskt beskrivs och blir förknippade med terrorism.³

Dagen efter att Dylann Roof skjutit ihjäl nio afroamerikaner i en kyrka i Charleston skriver Anthea Butler, professor i religion och africana studies, i *Washington Post* att amerikansk nyhetsmedia har olika policys när det kommer till rapporteringen av gärningsmän. Är gärningsmannen vit blir hen beskriven som mentalt sjuk och/eller

¹ Sveriges Radio P1. Twitter post, April 7, 2017, 3:26 p.m.

² “tredje statsmakten”, I *Nationalencyklopedin*, 2018

³ Håkansson, Axel. *Kritik mot att bombdåd i Göteborg inte kallas terrorbrott*. SVT Nyheter, 2017-04-22

ensamvargar som drivs till att begå brott på grund av hur de blivit behandlade. Däremot porträtteras icke-vita gärningsmän i nyhetsmedia som terrorister och “thugs”, där ondska är orsaken till att brott begås. Enligt Butler baseras denna särbehandling på att “The subsequent Islamophobia that has gripped sectors of the media and politics suggests that “terrorism” applies only in cases in which the suspects are darker-skinned.”.⁴

Den här analysen kommer ta avstamp i dessa diskussioner och utreda om det faktiskt ligger någon sanning i anmärkningen om särbehandling i nyhetsrapporteringarna. Hur ser representation ut i dagens nyhetsmedia? Genom en fallstudie, där vi analyserar hur *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter*, genom sina rapporteringar, framställer händelsen i Trollhättan respektive Drottninggatan, är målet att se om det faktiskt finns några tendenser i den journalistiska världen att låta etnicitet och bakgrund påverka huruvida en händelse beskrivs som terrorism eller ej. Motiveringen till valet av tidningar baseras på att det är en dags- respektive kvällstidning, att deras omfång av läsare tillhör toppen i Sverige samt att deras politiska inriktning skiljer sig åt då *Aftonbladet* beskriver sig som en socialdemokratisk tidning och *Dagens Nyheter* är oberoende liberal. I den här analysen kommer vi inte utgå från den enskilde journalistens text, då flera i en redaktion kan få uppdrag att skriva om samma ämne. Istället väljer vi i vår studie att se tidningarna, *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter*, som aktörer då det är de som publicerat samtliga artiklar som ingår i vår empiri.

1.1 Bakgrund – Trollhättan och Drottninggatan

Vi har valt två svenska fall som påminner om varandra, där gärningsmannen just på dagen handlat ensam, och där dåden har krävt ungefär lika många liv. Båda gärningsmännen, som har olika etniciteter, har uttryckt sympati för vår tids extremism. Det som dock skiljer männens sympatisering åt är att de cirkulerar på varsin sida om samhällets yttre krafter.

Härnäst följer en kort beskrivning av varje fall och dess händelseförlopp.

⁴ Butler, Anthea. *Shooters of Color are called 'terrorist' and 'thugs'. Why are white shooters called 'mentally ill'?*. Washington Post, 2015-06-18

Anton Lundin Pettersson och Trollhättan:

Den 22 oktober 2015 klev den 21-åriga Anton Lundin Pettersson in på grundskolan Kronan i Trollhättan. Klockan var 10:06 och han var svartklädd, hade täckt sitt ansikte med en Darth Vader-mask och i handen bar han ett svärd. Därefter följde tio minuters vansinne. Sammanlagt omkom tre personer, och ytterligare två skadades. Lundin Pettersson själv överlevde inte dagen. När poliserna hittade gärningsmannen sprang han mot dem med sitt svärd och poliserna tvingades avlossa skott mot honom,⁵ senare på dagen avlider Lundin Pettersson på operationsbordet.⁶

Efter att ha sökt igenom gärningsmannens lägenhet hittade polisen ett avskedsbrev, där Anton Lundin Pettersson uttryckte sitt missnöje med Sveriges migrationspolitik och konstaterade att han kände sig tvungen att agera. Baserat på brevet, att grundskolan var invandrartät samt hans val av offer, klassades dådet som ett hatbrott med rasistiska motiv.⁷ Det framgick senare i undersökningen att Lundin Pettersson ska ha mött elever och personal med ljus hy, men valt att skona dem för att enbart ge sig på personer med mörk hy. Via förundersökningen kunde polisen fastslå att gärningsmannen agerat ensam.⁸ Lundin Pettersson ska dessutom ha visat ett intresse för videos från Nazityskland på internet och för högerextrema bloggare och profiler.⁹

Rakhmat Akilov och Drottninggatan:

Fredagen den 7 april 2017 kapade Rakhmat Akilov en lastbil i centrala Stockholm, för att sedan köra mot den populära och folktäta gågatan Drottninggatan. Väl där accelererade han och försökte köra på dem som befann sig på platsen. Efter att ha kört en bit på Drottninggatan tog Akilovs färd slut vid varuhuset Åhléns entré.¹⁰ Mitt i allt tumult lyckades han ta sig ner i tunnelbanan för att sedan fly vidare till Märsta via Arlanda. Efter sig lämnade Akilov tre döda och ett femtontal skadade, varav två avled senare på sjukhus.¹¹ Polisen larmades kl. 14:53 och cirka fem timmar senare greps

⁵ Erlander, Åsa. *Det som aldrig fick ske - Skolattentatet i Trollhättan*. Stockholm: Nordstedts, 2017. s. 13-33

⁶ ibid. s. 61

⁷ Wierup, Lasse & Lisinski, Stefan. *Polisen: Ingen tvekan om att det är ett hatbrott*. Dagens Nyheter, 2015-10-24

⁸ DN.TV. *Brev påvisar planerat dåd*. Dagens Nyheter, 2015-10-23

⁹ Svahn, Clas. *En 21-åring som gillade Nazityskland*. Dagens Nyheter, 2015-10-22

¹⁰ By, Ulrika, Carp, Ossi & Mosesson, Måns. *Terrordådet på Drottninggatan - det här hände den 7 april*. Dagens Nyheter, 2018-04-06

¹¹ Furujsjö, Johan & Ek, Torbjörn. *Terrordådet i Stockholm - detta vet vi just nu*. Aftonbladet, 2017-04-07

Rakhmat Akilov i Märsta, detta efter att allmänheten känt igen honom från de bilder polisen släppt, och som media sedan publicerat, på honom från övervakningskameror.¹²

Nästan ett år efter dådet, den 13 februari 2018, började rättegången mot Rakhmat Akilov där han stod åtalad för terroristbrott, försök till terroristbrott samt framkallande av fara för annan. Under rättegången kom det bland annat fram att Akilov såg sig själv som en förkämpe för IS och hans mål med händelsen på Drottninggatan var att orsaka stor skada samt döda svenska medborgare, detta då han ville att Sverige skulle avbryta sitt deltagande i striden mot kalifatet.¹³

1.2 Syfte

Syftet med vår studie är att nå en förståelse för hur nyhetsmedia väljer att rapportera kring ett dåd, samt kartlägga vilka faktorer som ska till för att en händelse ska klassas som terrorism eller ej. Genom att utföra en multimodal analys - som tar hänsyn till text, bild och ljud - kan vi jämföra *Aftonbladets* och *Dagens Nyheter*s rapportering kring dåden i Trollhättan och på Drottninggatan. Vårt mål är således att se om det finns några tendenser bland tidigare nämnda tidningar att kategorisera ett dåd som terrorism eller ej.

Då vi valt att basera vår studie på hur *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter* rapporterade kring händelserna i Trollhättan och på Drottninggatan, samt valt att enbart fokusera på de fem första dagarna i tidningarnas nyhetsrapportering, är vi medvetna om att vi inte kommer att ha möjlighet att ge ett definitivt svar på vår analys. Eftersom vi lever i ett digitalt samhälle med oändlig tillgång till olika former av nyhetsmedium, så går det inte att fastställa samt generalisera vår studie på hela den journalistiska världen.

Rapporteringen kring ett dåd kan även ändras baserat på hur utvecklingen av förundersökningen går. Vi kommer på grund av föregående orsaker inte ha möjlighet att ge ett definitivt svar på om det finns några tendenser bland nyhetsmedia att kategorisera ett dåd som terrorism, men med hjälp av vår studie hoppas vi få en uppfattning av hur nyhetsmedia fungerar och agerar i situationer som dessa.

¹² Carlsson Tenitskaja, Alexandra. *Åtal väcks mot Rakhmat Akilov – "skönt för offren att få ett avslut"*. Dagens Nyheter, 2018-01-29

¹³ Tagesson, Eric & Micic, Mira. *Akilovs egna ord: "Ville att Sverige skulle avbryta sitt deltagande"*. Aftonbladet, 2018-02-20

1.3 Frågeställning

Då vi vill undersöka huruvida företeelsen om etnicitet och bakgrund avgör om nyhetsrapporteringen beskriver ett dåd som terrorism, samt närma oss en uppfattning om hur nyhetsmedia fungerar och agerar vid dåd, utgår vi från en huvudfrågeställning som lyder: *Vad har Aftonbladet och Dagens Nyheter gjort för val i sin rapportering kring händelsen i Trollhättan respektive på Drottninggatan?*

Eftersom huvudfrågan i sig är väldigt bred, har vi därför valt att specificera den med hjälp av tre underfrågeställningar:

- *Hur valde Aftonbladet och Dagens Nyheter att framställa samt beskriva händelsen i Trollhättan respektive Drottninggatan?*
- *På vilka sätt framställdes Anton Lundin Pettersson respektive Rakhmat Akilov i Aftonbladet och Dagens Nyheter?*
- *Kan Anton Lundin Pettersson och Rakhmat Akilovs respektive etnicitet haft någon påverkan på rapporteringen?*

2. Tidigare forskning

I det här kapitlet kommer vi att presentera tidigare forskning som berör vår studie. I de publikationer som vi funnit presenterar vi i det här kapitlet en kortare beskrivning av dess innehåll. Notera att detta kapitel ej innehåller vetenskapliga artiklar då vi i vår sökning efter forskning i fältet medie- och kommunikationsvetenskap inte fann artiklar som vi antingen kunde säkerställa var objektiva eller publicerade i vetenskapliga tidskrifter.

Barbie Zelizer och Stuart Allan, forskare inom media och journalistik, har tillsammans med andra forskare på området författat *Journalism After September 11*. I boken undersöker de vad som hände med journalistiken efter terrorattackerna som drabbade USA den 11 september 2001, eftersom en sådan attack var den största av sitt slag.¹⁴ I sviterna av händelserna menar författarna bakom *Journalism After September 11* att förväntningarna på journalistiken ändrades och dess grunder formades om. En bidragande orsak till detta var det faktum att inga nyhetsmedier hade en färdig mall att följa, vilket gjorde att journalister inte kunde hjälpa vare sig själva eller deras läsare att

¹⁴ Zelizer, Barbie & Allan, Stuart. "Introduction: when trauma shapes the news". I Zelizer, Barbie & Allan, Stuart (red.). *Journalism After September 11*. London: Routledge, 2004. s. 1

förstå samt bearbeta tragedin då detta inte hänt tidigare.¹⁵ Vidare studerar forskarna journalistikens nutid och framtid genom att undersöka frågor som bland annat objektivitet, opartiskhet, yttrandefrihet, censur och trauma i förhållande till stora historiska händelser.¹⁶

I *Mörk magi i vita medier: svensk nyhetsjournalistik om invandrare, flyktingar och rasism* (1998) reder flera som är verksamma inom journalistik och media, bland annat Ylva Brune, ut nyhetsjournalistiken kring invandrare och flyktingar, rasism och främlingsfientlighet.¹⁷ Grundtemat i boken är att Sverige är ett segregerat samhälle och att nyhetsjournalistiken har bidragit till att både skapa samt upprätthålla en mental segregation.¹⁸

I doktorsavhandlingen *Nyheter från Gränsen* utforskar Ylva Brune (2004) hur journalistiken porträtterar de som anses vara ”asylsökande” eller ”invandrare”. Hennes analyser bottenar i hur nyhetsmedia skapar eller upprätthåller skillnader mellan svenskar och ”invandrare”, och hur Sverige och det goda samhället ställs mot det som i nyhetstexterna gestaltas som ”främmande”.¹⁹

3. Metod.

Då vi vill undersöka *Aftonbladets* och *Dagens Nyheters* rapportering under de fem första dagarna efter respektive dåd - Trollhättan och Drottninggatan - har vi valt att använda oss av multimodal analys som metod. Som vi skriver i vår syftesbeskrivning är målet att se om det finns några tendenser bland nyhetsmedier att kategorisera ett dåd som terrorism eller ej, samt att få en uppfattning av hur nyhetsmedia fungerade och agerade vid rapporteringarna. Baserat på våra mål med studien, anser vi att en multimodal analys är den metod som bäst appliceras på vår studie då den i kombination med våra teoretiska utgångspunkter ger oss en möjlighet till att uppnå en helhetsbeskrivning av empirin.

¹⁵ Zelizer & Allan, 2004. s. 1

¹⁶ ibid. s. 2-22

¹⁷ Brune, Ylva (red.). "Inledning: vita medier". *Mörk magi i vita medier: svensk nyhetsjournalistik om invandrare, flyktingar och rasism*. Carlsson: Stockholm, 1998. s. 13

¹⁸ ibid. s. 9

¹⁹ Brune, Ylva. *Nyheter från gränsen: Tre studier i journalistik om "invandrare", flyktingar och rasistiskt våld*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation Göteborgs universitet, 2004. s.9

Orsaken till att vi valt just multimodal analys som metod är för att få möjlighet till att analysera innehållet i *Aftonbladets* och *Dagens Nyheters* artiklar, detta för att se hur de väljer att rapportera kring ett dåd samt se om det finns faktorer som avgör ifall en händelse klassificeras som terrorism eller ej. Björkvall (2009) skriver i *Den visuella texten - multimodal analys i praktiken* att nyhetsmedias artiklar och dess utformning är mer än bara text idag, då de visuella inslagen räknas som likvärdiga med det skriftspråkliga.²⁰ För att få en helhetsförståelse av vår empiri måste vi därför förstå hur artiklarnas komponenter samverkar med varandra. Artiklarna vi kommer att analysera är digitala, det vill säga tagna från nämnda tidningars webbsidor. På så sätt kommer vi att kunna studera artiklarnas texter och dess visuella element som bild och rörlig bild samt eventuellt ljud, detta för att komponenter som dessa kan bidra till hur gärningsmän och händelser framställs vid rapporteringen.

3.1 Multimodal analys

Gunther Kress och Theo Van Leeuwen introducerar *Multimodal Discourse: the modes and media of contemporary communication* en ny kommunikationsteori som är anpassad för dagens interaktiva multimedia. I bokens introduktion börjar dem med att förklara multimodalitet som det motsatta till monomodalitet - som betyder att kommunikation är begränsad till ett läge, till en ensidig form. Kress och Van Leeuwen menar att i dagens interaktiva multimediala värld har en multimodalitet växt fram inom kommunikation och representation. Den nya kommunikationsteorin inkluderar inte bara former som språk, tal och skrift, utan även semiotiska former som bild, musik, ljud, textur och gester - som tillsammans skapar mening.²¹ Multimodala texter omfattar således flera kommunikationsformer, och exempel på dessa texter är artiklar (skrift och bild), musikvideor (rörlig bild och musik) samt film (tal och musik).²²

I de skärmbaserade medier som finns idag, där internet har en stor roll, har visuella kommunikationsformer fått en allt mer betydande roll. För dem som vill nå ut med sitt budskap samt påkalla uppmärksamhet, är visuella verktyg numera en viktig del i processen vid skapandet av exempelvis en artikel till en tidning. Myndigheter,

²⁰ Björkvall, Anders. *Den visuella texten - multimodal analys i praktiken*. Stockholm: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB, 2009. s. 3

²¹ Kress, Gunther & Van Leeuwen, Theo. "Introduction". I *Multimodal Discourse: The Modes and media of contemporary communication*. Cambridge University Press, 2004. s. 1-4

²² Björkvall, 2009. s. 8

universitet och företag använder sig allt mer av färgillustrationer samt passande layout och typografi i de material och dokument de skapar.²³ Kommunikationslandskapet har alltså genomgått en förvandling på grund av visualiseringens tillkomst, detta menar Björkvall (2009) beror på de sociala, kulturella och tekniska förändringar som skett i samhället.²⁴ Det nya kommunikationslandskapet kan man studera med hjälp av en metod kallad multimodal analys, som är en form av diskursanalys. I multimodal analys kan man analysera texter där exempelvis element som skrift, bild och illustrationer blandats. Tyngdpunkten i analysen ligger på bilder och dess förhållande till texten. Nutidens skrivna texter har allt som oftast även en illustration, bild eller rörligt material, och enligt den multimodala metoden relaterar dessa element till varandra då deras innehåll samverkar med varann.²⁵

3.2 Tillvägagångssätt av metod

Förutom att analysera hur multimodala texter, i det här fallet artiklar, och dess kommunikationsformer samverkar med varandra samt skapar mening, kommer vi även att titta på vilka informationsvärden element tilldelats i en artikel. Nyhetsmedia har som tradition att placera det viktigaste först. Det element som placerats i början av en text kan ha mer betydelse än det element som placerats längre ner. Den information som placeras högst upp kan också ha ett mer förenklat informationsvärde, medan det som placeras längre ner i texten istället innehåller specifik information, skildrar verkligheten och är själva grunden i texten.²⁶ Björkvall (2009) menar att detta har att göra med den västerländska kulturen, där vi har som tradition att läsa från vänster till höger, och menar att multimodala texter har organiserats efter det. På så sätt kan element få olika informationsvärden beroende på var de placeras i en text.²⁷

4. Teoretiska utgångspunkter

I det här kapitlet redogörs våra teoretiska utgångspunkter - vi inleder med en beskrivning av begreppet terrorism. Med hänsyn till att kritiken till journalistiken bygger på att terrorism enbart appliceras på vissa grupper, så ser vi en vikt av att själva ha en förståelse för vad terrorism innebär under hela analysprocessen. Eftersom det här

²³ Björkvall, 2009. s. 1

²⁴ ibid. s. 6-7

²⁵ ibid. s. 7

²⁶ ibid. s. 89-90

²⁷ ibid. s. 21-22

är en fallstudie med brott som till karaktären är väldigt lika, men där faktorer som etnicitet, bakgrund samt ideologisk sympati skiljer de två dåden och gärningsmannen åt, så faller det sig naturligt att analysen och diskussionen även ska beröra begrepp som representation samt forskning som berör representation i nyhetsmedia.

Jesper Strömbäck (2009) förklarar i *Makt, Medier och Samhälle* att läsarna använder nyhetsmedia som ett verktyg för att granska vilka händelser och upplevelser som är viktiga,²⁸ därför måste vi i vår studie ta hänsyn till nyhetsmedias påverkan på allmänheten och således applicera attributdagordningen samt gestaltningsteorin då dessa är teorier som just granskar journalistikens påverkan på nyhetsinnehållet. Eftersom nyhetsmedia med sin påverkan på läsarna besitter en makt, väljer vi att avsluta det här kapitlet med att utforska fotografins roll i nyhetsmedia och journalistens objektivitet.

4.1 Terrorism

Vår studie utgår från ett fenomen där individer anser att bakgrund och etnicitet avgör huruvida nyhetsrapporteringen väljer att beskriva ett dåd som terrorism. För kunna undersöka detta måste vi först nå en förståelse av vad terrorism enligt forskningen faktiskt är, samt om forskningens definition av terrorism skiljer sig från nyhetsrapporteringen kring händelserna i Trollhättan och på Drottninggatan.

Det finns ingen helt definitiv beskrivning av vad terrorism faktiskt innebär, i *Terrorism - The present threat in context* konstaterar Stephen Sloan (2006) att det varken politiskt, akademiskt eller operativt finns någon överenskommelse om vad terrorism är.

Beskrivningen av terrorism sträcker nämligen från logiska definitioner som att "du vet det när du ser det" till invecklade redogörelser.²⁹ På grund av detta är det upp till varje land och stat att själva definiera vad terrorism är. I Sverige har statsmakten valt att utforma lagen om straff för terroristbrott efter Europeiska Unionens beslut om bekämpande av terrorism. För att en gärningsman i Sverige ska kunna åtalas och/eller straffas för ett terroristbrott krävs det enligt lagen (2003:148) om straff för terroristbrott att "gärningen allvarligt kan skada en stat eller en mellanstatlig organisation".³⁰

²⁸ Strömbäck, Jesper. *Makt, medier och samhälle*. Stockholm: SNS Förlag, 2009. s. 103

²⁹ Sloan, Stephen. *Terrorism: The Present Threat in Context*. Oxford: Berg Publishers, 2006. s. 19

³⁰ Justitiedepartementet L5. Regeringskansliets rättsdatabaser. *Lag (2003:148) om straff för terroristbrott*. 2017-07-01

Vidare menar lagen att brottet måste ha ambitionen och avsikten att:

1. “injaga allvarlig fruktan hos en befolkning eller en befolkningsgrupp”³¹,
2. “otillbörligen tvinga offentliga organ eller en mellanstatlig organisation att vidta eller att avstå från att vidta en åtgärd”³²,
3. “allvarligt destabilisera eller förstöra grundläggande politiska, konstitutionella, ekonomiska eller sociala strukturer i en stat eller en mellanstatlig organisation”³³.

Baserat på den svenska lagen om straff för terroristbrott kan vi närma oss en beskrivning om vad terrorism faktiskt innebär, men begreppet är fortfarande definitivt. Enligt Stephen Sloan (2006) är det svårt att faktiskt fastslå vad som kan kvalificeras som och vad som inte kan kvalificeras som terrorism, då ordet i sig är emotionellt och politiskt laddat.³⁴ För att närma sig en förståelse för vad som skiljer terrorism från andra brott, måste man inse att en terroristisk gärning är en målmedveten gärning. Ofta ligger det ett motiv och/eller en politisk eller religiös ideologi bakom dåden, vilket gör att terrorismen till ett rationellt agerande. Precis som den svenska lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, konstaterar Sloan (2006) att även om terroristdåden orsakar sorg och lidande bland offren och dess anhöriga, så är de inte gärningens primära mål. Terrorism riktar sig främst till de styrande och befolkningen i landet. Målet är nämligen att handlingen ska leda till att exempelvis en terroristorganisation får igenom sin vilja. Detta uppnås effektivt om ett terroristdåd skakar allmänheten så mycket att den sätter press på regeringsmakten, som i sin tur agerar enligt terroristorganisationernas plan och/eller vilja. Då terrorism är målmedvetna gärningar, menar Sloan att det bara är enstaka gärningsmän som är mentalt instabila, de flesta som begår terrorbrott är nämligen rationella och inte alls psykiskt sjuka.³⁵

³¹ Justitiedepartementet L5. Regeringskansliets rättsdatabaser. *Lag (2003:148) om straff för terroristbrott*. 2017-07-01

³² Justitiedepartementet L5. Regeringskansliets rättsdatabaser. *Lag (2003:148) om straff för terroristbrott*. 2017-07-01

³³ Justitiedepartementet L5. Regeringskansliets rättsdatabaser. *Lag (2003:148) om straff för terroristbrott*. 2017-07-01

³⁴ Sloan, 2006. s. 19-20

³⁵ *ibid.* s. 47

4.2 Representation

När vi läser av en medietext så tolkar vi dess mening, en bild från till exempel attentatet på Drottninggatan kan innehålla olika mening beroende vem läsaren är, därför går det inte att fastställa huruvida en mening är mer rätt än en annan. Då det inte går att besluta vilken mening som är rätt respektive fel, så bör vi istället fråga vilken mening medieproducenten avser vara den föredragna, vilket syfte har exempelvis *Aftonbladet* när de väljer att publicera en bild på Rakhmat Akilov i kombination med en rubrik om attentat på Drottninggatan? Det är just i sådana här situationen som Stuart Hall (1997) menar att vi måste fokusera på representation och hur olika folkgrupper, etniciteter och/eller minoriteter representeras och porträtteras i media.³⁶

Även fast en enskild medietext om en specifik folkgrupp kan inneha en specifik mening, så bör medietextens innehåll även sättas i perspektiv till andra mediaprodukter där denna folkgrupp porträtteras. Representation handlar nämligen om den stora helhetsbilden av hur en folkgrupp, minoritet eller etnicitet gestaltas och läses av i nyhetsmedia. Stuart Hall menar att ett medieinnehåll måste läsas av i relation till andra texter där den specifika gruppen gestaltas, medietexter refererar alltså till andra medietexter om samma folkgrupp. Att en bild är beroende av att läsas av i relation till andra medietexter om samma ämne kallas för intertextualitet, och det är genom intertextualiteten som vi kan läsa av hur en specifik folkgrupp, minoritet eller etnicitet representeras i nyhetsmedia.³⁷

4.3 Den mörka magin

Ylva Brune (1998) skriver i *Mörk magi i vita medier: svensk nyhetsjournalistik om invandrare, flyktingar och rasism* att journalistiken är skaparen av den mörka magin - som bygger på koloniala känslöstrukturer - som är ett sätt att projektera de rädslor västvärlden har för och förtränga egenskaper som ses som hotfulla.³⁸ *Mörk magi* kan påträffas i nyheter som gäller flyktinginvandringen och kriminaliteten hos invandrare. Berättelserna byggs upp av olika element och hotbilder som bidrar till skapandet av känslor som kuslighet och obehag gentemot dem som kommer utifrån. Den mörka magin återfinns även i mediebilderna av islam, där olika stereotypiska former som

³⁶ Hall, Stuart. "The spectacle of the 'other'". I Hall, Stuart (red.). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: SAGE Publications Ltd, 1997. s. 228

³⁷ *ibid.* s. 232-234

³⁸ Brune, 1998. s. 11

exempelvis kvinnor i slöja, missiler och demonstrerande massor, införlivats i den svenska befolkningens verklighetsuppfattning. Att muslimer och islam oftast förekommer i nyhetsjournalistiken i samband med nyheter om förtryck, våld och terror underlättar inte heller bilden och uppfattningen av dem.³⁹

Nyhetsjournalistikens sätt att porträttera människor med annan etnicitet, deras skapande av stereotyper och val av händelser samt vinklar, är intressant i förhållande till vår fallstudie, där vi tittar närmare på rapporteringarna kring Rakhmat Akilovs dåd på Drottninggatan.

4.4 Journalistikens och samhällets hantering av rasistiska trakasserier

Ylva Brune (2009) konstaterar att nyhetsmedia inte nått fram till ett definitivt sätt att rapportera om brott som grundar sig i främlingsfientlighet och rasism.⁴⁰ Däremot uppmärksammar hon att det finns narrativa tendenser inom bevakningen och kronologi i rapporteringen som följer. Efter att nyhetsmedia har upptäckt att ett brott av rasistisk karaktär skett, så kommunicerar nyhetsmedia till läsarna att någonting har skett och sedan benämns händelsen med begrepp som raskravaller, rasistattacker eller rasistiska förföljelser.⁴¹ Därefter etablerar nyhetsmedia en normalitet, mot vilken den rasistiska händelsen ställs emot. Brune (2009) skriver att journalistiken “hänvisar tillbaka till “öppningssituationen”, den normalitet mot vilken nyhetshändelsen avtecknar sig: “Det upplysta och toleranta Sverige.”⁴²

Efter att de inblandade i händelsen introducerats, ska källor som myndigheter och polisen redogöra för händelseförloppet och/eller ge förslag på sätt att lösa problemet som händelsen orsakat. På så vis blir dessa källor “de goda hjälparna”. Nyhetsmedia drivs av en vilja att avsluta historien om händelseförloppet detta kan bland annat ske genom att journalistiken gestaltar och rapporterar att fred har slutits mellan parterna, så att normaliteten kan återställas. Denna fred behöver nödvändigtvis inte ha skett utan istället kan journalisten valt och gestalta en fiktiv fred genom att låta båda parterna skaka hand framför kameran. Denna gestaltning av fred och vilja att avsluta historien kan bero på att den tidigare rapporteringen om händelseförloppet har ifrågasatts, och då styrs nyhetsmedia av populärjournalistikens logik som bottnar i att vinna eller

³⁹ Brune, 1998. s. 11-13

⁴⁰ Brune, 2004. s. 127

⁴¹ *ibid.* s. 22

⁴² *ibid.* s. 199

försvinna. På grund av denna regel blir det således en logisk nödvändighet för nyhetsmedia att avsluta berättelsen på ett värdigt sätt.⁴³ Idealet för en avrundning av rapporteringen kring händelsen bör enligt Brune (2009) innehålla att hjälten eller offret får återupprättelse, att gärningsmannen får sitt straff och att någon form av fred återställs.⁴⁴ Vidare uppmärksammar Brune att nyhetsmedia sedan 1970-talet utvecklats vid beskrivningen av brott och händelser som berör rasism. Istället för att beskriva attacker på ”invandrare” som ”rasbråk” där skillnaderna mellan svenskar och ”invandrare” varit orsaken till händelserna, har vissa tidningar på 80-talet börjat skriva om ”rasistattacker” och rasism.⁴⁵

När en händelse av rasistisk karaktär har skett har gensvaret i västeuropeiska länder varit att se brottet som en enskild händelse, och förneka att det rasistiska brottet kan vara en del av socialt problem i samhället. Detta förnekande sker bland annat genom att myndigheter inte vill erkänna händelsen rasistiska motiv.

Gärningsmannen/gärningsmännen gestaltats som uttråkade och frustrerade, och istället för att brottet motiveras med rasism, så är förklaringen till handlingarna konsumtion av alkohol eller konkurrens om det motsatta könet. Eftersom att gärningsmannen/männen även beskrivs som intellektuellt oförmögna att förstå rasismen samt fascismens komplexitet och att de omöjligt skulle kunna agera på ett strukturerat sätt, så demteras påståenden om att motivet till brottet är rasistiskt. Samtidigt som att gärningsmannens intellekt och förmåga att handla på ett planerat sätt ifrågasätts, så ifrågasätts även offrens upplevelser av händelsen. Offren blir anklagade för att vara överkänsliga, att de bara haft otur just under händelseförloppet samt att de tolkar och upplever allt negativt som rasistiskt drivet.⁴⁶ Orsaken till att stat och samhälle förnekat och inte hanterat att det finns brott och händelser som grundar sig i rasism, beror på att ett erkännande av att samhället faktiskt har ett problem med rasistiskt våld skulle leda till att statens självbild som ett föredöme för antirasism, tolerans, människorespekt och demokrati skulle äventyras och ifrågasättas.⁴⁷

⁴³ Brune, 2004. s.178

⁴⁴ ibid. s. 202

⁴⁵ ibid. s.154

⁴⁶ Witte, Rob. "Response of the State and Society to Racist Violence". I Westin, Charles (red.). *Racism, Ideology and Political Organisation*. Stockholm: CEIFO, 1998. s. 258-259

⁴⁷ ibid. s. 264

4.5 Attributdagordningen

Vår värld står inte still, snarare sker det dagligen så mycket händelser att det är omöjligt för en individ att ta del av all information, och av de händelser som faktiskt når vårt medvetande, är det bara en liten del som vi faktiskt reflekterar och funderar över. Medierna och journalistiken spelar en viktig roll i vad vi väljer att fokusera på,⁴⁸ det konstaterade Maxwell McCombs och Donald Shaw när de 1972 publicerade sin vetenskapliga artikel *The Agenda-Setting Function of Mass Media*. Genom att bevaka presidentvalet 1968 märkte McCombs och Shaw (1972) att de frågor som dåtidens massmedia valde att fokusera på, det vill säga massmediernas agenda eller dagordning, så småningom också blev de frågor och ämnen som allmänheten började diskutera. Detta lade grunden till vad vi idag kännetecknar som agenda-setting⁴⁹ eller dagordningsteorin. Orsaken till nyhetsmedias dagordningsfunktion bottnar i att vi människor inte själva klarar av att sortera information och händelser av den mångfald som verkligheten ger oss, därför behöver vi med hjälp av ledtrådar orientera oss igenom verkligheten. Genom nyhetsmedia, som väljer vilka händelser, vinklar och ämnen det ska fokuseras på, får vi människor ett medel som låter oss sortera våra erfarenheter av verkligheten. På grund av att individer brukar media och journalistiken som en guide genom all information, så innehar nyhetsmedia en dagordningsmakt då de kan influera läsarnas åsikt om vilka händelser som anses är viktigare än andra.⁵⁰

Utöver att inneha makt över dagordningen, styr även nyhetsmedia hur vi upplever verkligheten och de erfarenheter vi tar del av via journalistiken. Detta sker genom dagordningsteorins andra nivå – attributdagordningen.⁵¹ I vår analys kommer vi främst använda oss av nivå två av dagordningsteorin eftersom den fokuserar på hur journalistiken väljer att framställa händelser i sin nyhetsrapportering och ett av målen med studien är att analysera hur Anton Lundin Pettersson och Rakhmat Akilov framställs i *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter*.

Eftersom människans kognitiva förmåga inte klarar av den mångfacetterade information vi dagligen exponeras för, behöver läsaren ledtrådar för att kunna orientera sig igenom

⁴⁸ Strömbäck, 2009. s. 102

⁴⁹ McCombs, Maxwell & Shaw, David. "The Agenda-Setting Function of the Mass Media". I *Public Opinion Quarterly* 36. New York: Columbia University Press, 1972. s. 176-187

⁵⁰ Strömbäck, 2009. s. 102-103

⁵¹ *ibid.* s. 111

alla händelser som nyhetsmedia rapporterar. När journalistiken väljer att fokusera på vissa attribut hos en händelse eller ett objekt, signalerar det till läsaren att vissa detaljer eller attribut är viktigare än andra. Följden av attributordningslagen, det vill säga när journalistiken tillskriver vissa attribut mer än andra, blir att nyhetsmedia, utöver att inneha makt över *vad* vi tänker på, även influerar *hur* vi tänker kring vår omvärld och upplever vissa händelser.⁵² Maxwell McCombs beskriver 2006 konsekvenserna av attributdagordningen så här: ”Attribut som är framträdande i massmedier blir framträdande i det allmänna medvetandet.”⁵³ Således blir nyhetsmedias val av hur man väljer rapportera en händelse avgörande för mediakonsumentens läsning.

Strömbäck (2009) konstaterar att genom attributdagordningen märker vi att nyhetsmedia inte enbart influerar vad vi tänker på, utan också hur vi reflekterar över dessa händelser.⁵⁴ Det är däremot viktigt att påpeka att nyhetsmedia innehar den här makten vare sig den vill påverka människors upplevelser eller ej, makten sker eftersom människor är beroende av nyhetsmedia för uppdatering om verkligheten och sortering av erfarenhet och händelser, och tyvärr förmår sig inte nyhetsmedia att belysa samtliga händelser lika mycket.⁵⁵

4.6 Mediegestaltningsteorin

Precis som attributdagordningen bygger gestaltningsteorin på samarbetet mellan nyhetsmedias innehåll och det kognitiva schemat hos människor, och hur journalistiken med sin makt kan påverka det kognitiva schemat.⁵⁶ Strömbäck påminner oss om att nyhetsmedia ska fungera som en spegel för verkligheten, då journalistiken ser det som sitt uppdrag att kommunicera och informera om verkligheten, men fallet är att nyhetsmedia inte alls speglar verkligheten, istället beskriver nyhetsrapporteringen en gestaltad bild av verkligheten. Eftersom verkligheten är oändlig, och nyhetsmedias kapacitet att rapportera allt är begränsat, är det omöjligt för journalistiken att förse läsare med en helhetsbild av verkligheten. Då nyhetsmedias förmåga att förmedla all information är limiterad, så präglas nyhetsrapporteringen av redaktionens och journalistens val av ämne, vinkel, berättarperspektiv, källor, attribut, språk samt ord och

⁵² Strömbäck, 2009. s. 113

⁵³ McCombs, Maxwell. Makten över dagordningen. *Om medier, politiken och opinionsbildningen*. Stockholm: SNS Förlag, 2006. S. 116

⁵⁴ Strömbäck, 2009. s. 112

⁵⁵ *ibid.* s. 113

⁵⁶ *ibid.* s. 114

vad som anses vara fakta när artiklar produceras. På grund av valen som görs vid en produktion av nyhetsmaterial, så går det inte att likställa en nyhetshandling med verkligheten, istället bör läsarna se en nyhetsartikel som en (re)konstruktion av verkligheten.⁵⁷

Det finns olika definitioner av gestaltningsteorin, men forskarna är överens om att ”gestaltningar är uttryck för specifika sätt att medvetet eller omedvetet organisera information”.⁵⁸ När journalister producerar nyheter betonar de särskilda värderingar, problembeskrivningar och/eller orsaksförklaring, detta kan få läsaren att uppleva en handling på ett särskilt sätt och även påverka hur hen reflekterar kring en nyhetshandling. På grund av gestaltningar av verkligheten påverkas människor när de konsumerar nyheter på ett sätt som även kan leda till hur man väljer att tänka kring till exempel ett särskilt politiskt fenomen.⁵⁹

4.7 Fotografins roll i journaliseringen

Barbie Zelizer (2004) skriver i *Journalism After September 11* om fotografins roll och betydelse för journalistiken samt allmänheten. Zelizer (2004) menar att fotografi är en integrerad del av journalistiken⁶⁰ och används för att avbilda handlinger som sker i samhället, men också för att fylla ut det utrymme journalistiken inte kan göra. Fotografier och dess visuella representationer bidrar också till att underlätta allmänhetens bearbetning av särskilda handlinger, men även motverka den misstro som kan uppstå.⁶¹

4.8 Journalistens objektivitet

I *Journalism After September 11* skriver Howard Tumber (2004) om journalisten och hans objektivitet, opartiskhet samt känslor. Tumber (2004) menar att journalisten är människa som alla andra, och därav också har känslor som vid särskilda handlinger kan vara svåra att kontrollera. En journalists prioritet är att vara objektiv samt leverera fakta om människor, omständigheter och handlinger på ett sanningsenligt sätt. Hens subjektiva känslor ska ej förekomma men dramatiska handlinger och tragedier kan försvåra det för

⁵⁷ Strömbäck, 2009. s. 118-121

⁵⁸ ibid. s.121

⁵⁹ ibid.

⁶⁰ Zelizer, Barbie. ”Photography, journalism, and trauma”. I Zelizer, Barbie & Allan, Stuart (red.). *Journalism After September 11*. London: Routledge, 2004. s. 49

⁶¹ ibid. s. 48

journalisten att följa de riktlinjer som finns på grund av det hen får uppleva.⁶² Detta tas upp även upp i kommande kapitel ”Empiriskt material”.

5. Empiriskt material

Nyhetsmedier omfattar i skrivande stund press, radio och television, något som innebär att det varje dag rapporteras stora mängder nyheter. Då detta examensarbete sträcker sig över tio veckor, har vi inte möjlighet att täcka alla tre områden. Vi har därför valt att enbart fokusera på press och därefter avgränsat oss ytterligare. Det empiriska materialet består således av utvalda artiklar ur två rikstäckande tidningar - *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter*. Våra val är baserat på det faktum att de två tidningarna klassificeras som kvälls- respektive dagstidning samt har olika politiska inriktningar. *Dagens Nyheter* beskriver sig själv som en oberoende liberal tidning,⁶³ och hade 2017 en digital räckvidd på 620 000 läsare per vecka, vilket gjorde dem störst bland dagspressen 2017. *Aftonbladets* hade samma år en digital räckvidd på 3 059 000, och hade överlägset bäst räckvidd bland kvällspressen.⁶⁴ Politiskt beskriver sig *Aftonbladet* som en socialdemokratisk tidning.⁶⁵ Detta innebär att de två tidningarna har olika status och olika sätt att rapportera kring diverse nyhetshändelser.

Då vi lever i ett mer digitaliserat samhälle, där vi ständigt är uppkopplade på mobilen och kan få nyhetsuppdateringar via notiser, anser vi att digital press är det optimala alternativet för den forskning vi utför. Vi kommer i studien endast analysera nyhetsartiklar från dåden som publicerades under en femdagarsperiod, detta då vi vill åt de artiklar som ligger så nära händelserna som möjligt då det krävs snabba beslut vid medierapporteringen under sådana här händelser.

Som journalist kan det vara svårt att rapportera på ett objektivt och opartiskt sätt vid dramatiska händelser, detta trots att journalistens uppdrag är att endast leverera sanningsenliga fakta. Journalistens prioritet är och bör vara att samla samt kommunicera kunskap om människor, omständigheter och händelser. Att välja sida eller låta ens subjektiva känslor synas bör inte förekomma i en journalistisk artikel eller rapport då

⁶² Tumber, Howard. ”Reporting under fire: the physical safety and emotional welfare of journalists”. I Zelizer, Barbie & Allan, Stuart (red.). *Journalism After September 11*. London: Routledge, 2004. s. 252

⁶³ ”Dagens Nyheter” I *Nationalencyklopedin*, 2018

⁶⁴ Kantar Sifo, *ORVESTO Konsument 2017 Helår*, 2018-02-09

⁶⁵ ”Aftonbladet” I *Nationalencyklopedin*, 2018

dessa ska vara öppna för läsaren att tolka på egen hand.⁶⁶ Howard Tumber (2002) förklarar dock i antologin *Journalism After September 11* att journalistisk objektivitet och opartiskhet kan vara omöjligt under särskilda omständigheter och händelser som är känslomässigt laddade på grund av det som journalisten får se, höra och vara med om. Tumber (2002) menar att detta beror på att en mänsklig individ sällan kan vara helt fri från känslor.⁶⁷

Journalisten och hans känslor kan spela en avgörande roll för hur händelser och dåd rapporteras eftersom risken finns att journalisten inte hinner reflektera kring sin objektivitet och eventuella förutfattade meningar. Då deadlines ska hållas samt att snabba beslut måste tas vid t.ex. rapporteringen kring ett dåd, kan artiklar som på ett oavsiktligt sätt andas subjektivitet publiceras. Detta kan vara en eventuell förklaring till att vissa händelser beskrivs som terrorism, medan andra inte beskrivs som det.

5.1 Urval och tillvägagångssätt av valet av artiklar

Valet av att analysera nyhetsartiklar under en femdagarsperiod är strategiskt och grundar sig i att antalet nyhetsartiklar samt hur rapporteringen om respektive fall gått till, skiljer sig. Vi som konsumenter kan inte heller styra hur, när och ur vilken vinkel *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter* väljer att rapportera kring ett dåd.

Vidare har vi valt ut tre artiklar om vardera dåd ur vardera tidning, denna avgränsning beror på det faktum att rapporteringen och antalet artiklar skiljer sig mellan de olika dåden. Rakhmat Akilov och händelsen på Drottninggatan har fått mer fokus i både *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter* än vad Anton Lundin Pettersson och händelsen i Trollhättan har fått. Vi lade exempelvis märke till att Lundin Pettersson och hans bakgrund framkommer betydligt tidigare i rapporteringen än vad Akilov gör, detta fick oss att inse att det inte finns någon definitiv kronologi i hur och vilken information som ska rapporteras när, detta kommer diskuteras vidare i vår slutdiskussion. Artiklarna för vår analys är strategisk handplockade och valet av artiklar baseras på dess innehåll och vilken information den kommunicerar. När vi sökte efter artiklar lade vi märke till att utbudet kunde sträcka sig från information om händelseförloppet, till texter som beskriver det som skedde i bakgrunden av dådet exempelvis en artikel om civila som

⁶⁶ Tumber, 2004. s.252

⁶⁷ *ibid.* s. 252

hjälpste människor att komma hem efter händelsen på Drottninggatan. På grund av detta insåg vi att vi inte skulle kunna nå vårt kunskapsmål om vi väljer att enbart fokusera analysen på ett specifikt dygn, eller välja en artikel per dag under en veckas period. Därför har vi, utöver att begränsa oss till en femdagarsperiod, gjort valet att fritt handplocka artiklar som behandlar händelseförloppet av dåden och gestaltningen av gärningsmännen.

5.2 Introduktion till det empiriska materialet

I det här kapitel motiverar vi valet av artiklar som vi kommer att använda i vår analys.

5.2.1 Artikel 1. Trollhättan - *Aftonbladet*: “Anton, 21, misstänks för mordet på skolan”⁶⁸ (2015-10-22):

Den här artikeln tar upp vem Anton Lundin Pettersson var och kartlägger hans bakgrund samt vad för motiv han kan ha haft. Artikeln är utvald eftersom den gestaltar Lundin Pettersson, vilket vi vill analysera eftersom vi vill se hur *Aftonbladet* valt att porträttera och framställa gärningsmannen.

5.2.2 Artikel 2. Trollhättan - *Aftonbladet*: “Han marscherade som en militär”⁶⁹ (2015-10-23):

Artikeln är baserad på övervakningsfilmer från skolan och redogör motivet bakom dådet, att det klassas som ett hatbrott. Anton Lundin Pettersson ska ha valt ut sina offer baserat på deras hudfärg, elever med ljus hy skonade han medan de med mörk hy attackerades. Vi har valt den här artikeln för att den redogör händelseförloppet, men även hur Lundin Pettersson gestaltas under dådet. Det här är intressant för vår analys då vi vill se hur *Aftonbladet* valt att framställa gärningsmannen och händelsen i Trollhättan.

⁶⁸ Tagesson, Eric, Nordström, Isabelle, Granlund, John & Svahn Niklas. *Anton, 21, misstänks för mordet på skolan*. *Aftonbladet*, 2015-10-22

⁶⁹ Nordström, Isabelle, Andersson Jakob, Hagberg, Sebastian & Roström Andersson, Sofia. *Han marscherade som en militär*. *Aftonbladet*, 2015-10-23

5.2.3 Artikel 3. Trollhättan - *Aftonbladet*: “Så gick attacken i skolan till”⁷⁰ (2015-10-25):

För att se hur *Aftonbladet* valt att framställa och beskriva dådet i Trollhättan, har vi valt en artikel som redogör för händelseförloppet. Händelseförloppet gestaltas genom vittnens upplevelser och det polisen berättade på presskonferensen. Artikeln är detaljrik och beskriver hur Anton Lundin Pettersson gått tillväga under sitt dödande på Kronans skola.

5.2.4 Artikel 4. Trollhättan - *Dagens Nyheter*: “En 21-åring som gillade Nazityskland”⁷¹ (2015-10-22):

Artikeln ska fungera som en introduktion och kartläggande över Anton Lundin Petterssons person och hans åsikter. Då vi vill analysera hur han porträtteras, behöver vi empiri som just gestaltar hans person, och då denna artikels funktion enbart är att informera om Lundin Petterssons åsikter och intressen så får vi en bild av hur *Dagens Nyheter* valt att beskriva gärningsmannen.

5.2.5 Artikel 5. Trollhättan - *Dagens Nyheter*: “Maria, 15: Jag såg hur han högg min lärare”⁷² (2015-10-23):

Artikeln beskriver dådet i Trollhättan. Händelseförloppet gestaltas genom att återberätta vittnens upplevelser. Genom den detaljerade beskrivningen av dådet får vi i vår analys utrymme för att utforska hur rapporteringen kring händelsen i Trollhättan gått till, och på så vis möter empirin våra frågeställningar om hur *Dagens Nyheter* väljer att rapportera kring ett dåd.

5.2.6 Artikel 6. Trollhättan - *Dagens Nyheter*: “Polisen: Ingen tvekan om att det är ett hatbrott”⁷³ (2015-10-24):

Artikeln redogör för händelseförloppet på Kronans skola, samt berättar om polisens misstankar och vad de misstankarna baseras på. Som läsare får man en inblick i förundersökningen och att det gjorts upptäckter som kan stärka att händelsen är ett hatbrott. Valet av artikel baseras på att den kartlägger händelseförloppet i skolan, vilket ger oss möjlighet att analysera rapporteringen av dådet. Artikeln ger oss även utrymme

⁷⁰ Nordström, Isabelle. *Så gick attacken i skolan till*. *Aftonbladet*, 2015-10-25

⁷¹ Svahn, Clas. *En 21-åring som gillade Nazityskland*. *Dagens Nyheter*, 2015-10-22

⁷² Littorin, Jens. *Maria, 15: Jag såg hur han högg min lärare*. *Dagens Nyheter*, 2015-10-23

⁷³ Wierup, Lasse & Lisinski, Stefan. *Polisen: Ingen tvekan om att det är ett hatbrott*. *Dagens Nyheter*, 2015-10-24

för att analysera hur gärningsmannen framställs. I slutet av texten berörs även fenomenet om att gärningsmän med ljus hy blir beskrivna som mentalt sjuka då en psykiatriprofessor får kommentera händelsen och ge ett uttalande om gärningsmäns motiv och psykiska hälsa.

5.2.7 Artikel 7. Drottninggatan - *Aftonbladet*: “Vittnen: Det ligger döda på gatorna”⁷⁴ (2017-04-07):

Artikeln redogör kort vad som hänt. Det centrala i artikeln är dock vittnena och deras berättelser samt gestaltningar av vad de upplevt. Enligt artikeln ska polis, som anlände till Drottninggatan strax efter dådet, ha skrikit “pågående terrorattack” och uppmanat människor att sätta sig i säkerhet. Artikeln publicerades efter att Stefan Löfven gått ut och bekräftat att Sverige drabbats av ett terrordåd. Av den anledningen är den här artikeln intressant att ha med i vår analys, eftersom journalisten för *Aftonbladet* känt till dådets beteckning, men att man på redaktionen verkar ha valt att avvakta med rapporteringen om vad polisen sagt, tills efter att statsministern gått ut och bekräftat att det var ett terrordåd.

5.2.8 Artikel 8. Drottninggatan - *Aftonbladet*: “Lastbilsattacken i Stockholm: 180 sekunder av liv och död”⁷⁵ (2017-04-08):

Eftersom vi vill undersöka hur *Aftonbladet* framställer och beskriver ett dåd, har vi valt att analysera en artikel som redogör för hela händelseförloppet. Det centrala i artikeln är att Rakhmat Akilov har, på tre minuter, lämnat efter sig död, kaos och skräck samt ett skakat Stockholm och Sverige. En artikel som denna är intressant på så sätt att artikeln och dess val av vinkel vittnar om subjektiva känslor, något som inte får förekomma då en journalist ska vara objektiv. Av den anledningen har vi valt den här artikeln till vår analys.

5.2.9 Artikel 9. Drottninggatan - *Aftonbladet*: “Rakhmat Akilov, 39, misstänks för attacken på Drottninggatan”⁷⁶ (2017-04-09):

Genom den här artikeln får vi möjlighet att analysera hur *Aftonbladet* väljer att

⁷⁴ Westin, Adam, Jeppsson, Jonathan, Novalli, Karl, Röstlund, Lisa, Lindberg, Staffan & Wixe, Susanne. *Vittnen: Det ligger döda på gatorna*. *Aftonbladet*, 2017-04-07

⁷⁵ Nilsson, Kerstin. *Lastbilsattacken i Stockholm - 180 sekunder av skräck och död*. *Aftonbladet*, 2017-04-08

⁷⁶ Johansson, Anders, Thornéus, Ebba, Tagesson, Eric & Eriksson, Niklas. *Rakhmat Akilov, 39, misstänks för attacken på Drottninggatan*. *Aftonbladet*, 2017-04-09

porträtter Rakhmat Akilov, då den detaljerat beskriver hans bakgrund. Vi får således i artikeln en tydlig bild av hur *Aftonbladet* valt att gestalta personen Rakhmat Akilov.

5.2.10 Artikel 10. Drottninggatan - *Dagens Nyheter*: “Lastbil mejade ner människor på Drottninggatan – minst fyra döda”⁷⁷ (2017-04-07):

I vår studie kommer den här artikeln brukas för att analysera hur *Dagens Nyheter* väljer att rapportera och beskriva händelsen på Drottninggatan. I slutet av artikeln beskrivs hur dådet påverkade omgivningen. Just den biten gestaltar hur allvarlig situationen var, vilket kan brukas i vår analys för att få en förståelse för hur händelsen på Drottninggatan framställdes i *Dagens Nyheter*.

5.2.11 Artikel 11. Drottninggatan - *Dagens Nyheter*: “570 meter av ren skräck”⁷⁸ (2017-04-08):

Artikeln erbjuder en detaljerad beskrivning av händelsen på Drottninggatan. Händelsen beskrivs som en attack och en vansinnesfärd där vi både får följa gärningsmannens exakta tillvägagångssätt. Då texten ger läsaren en noggrann, kronologisk beskrivning av händelseförloppet, fungerar artikeln som bra empirisk material i vår studie då vi vill utforska hur *Dagens Nyheter* och *Aftonbladet* väljer att rapportera kring ett dåd.

5.2.12 Artikel 12. Drottninggatan - *Dagens Nyheter*: “Här är vad vi vet om de terrormisstänkta”⁷⁹ (2017-04-10):

Då vi vill förstå hur *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter* väljer att porträtterar gärningsmannen Rakhmat Akilov, krävs det empiri som just porträtterar Akilovs bakgrund, vilket den här artikeln gör. Av den anledningen är artikeln utvald för att användas i vår analys.

6. Analys av empiriskt material

6.1 Artikel 1: *Aftonbladet* - “Anton, 21, misstänks för mordet på skolan”⁸⁰

I den här artikeln möts läsaren först av en rubrik och ett bildspel som illustrerar det första dygnet. Bilderna består av allt från händelseförloppet, gärningsmannen, sorgen

⁷⁷ Delin, Mikael. *Lastbil mejade ner människor på Drottninggatan – minst fyra döda*. *Dagens Nyheter*, 2017-04-07

⁷⁸ Svahn, Clas. *570 meter av ren skräck*. *Dagens Nyheter*, 2017-04-07

⁷⁹ *Här är vad vi vet om de terrormisstänkta*. *Dagens Nyheter*, 2017-04-10

⁸⁰ Tagesson, Eric, Nordström, Isabelle, Granlund, John & Svahn Niklas. *Anton, 21, misstänks för mordet på skolan*. *Aftonbladet*, 2015-10-22

och oron bland drabbade och anhöriga samt polispådraget. Som läsare börjar man inse allvaret av situationen och genom fotografierna förs vi till platsen för dådet. När man scrollar vidare i artikeln får läsaren i ingressen och brödtexten en beskrivning av Anton Lundin Pettersson som en vanlig svensk kille. Han bodde i Trollhättan hela sitt liv och växte upp i en kärnfamilj. Det framgår att han alltid verkar ha haft ett intresse för rockmusik, han klädde sig däremot lite udda i svarta kläder eller kamouflagemönstrade. Vidare redogör artikeln att Lundin Pettersson var en snäll tillbakadragen kille som inte konverserade mycket med andra människor utan spelade datorspel istället. Däremot så händer det någonting med Anton Lundin Pettersson efter studenten, han byter stil och börjar fatta tycke för högerextrema åsikter. På Facebook blir invandrarfientligheten tydlig då han gillar sidor för Nazityskland och visar stöd för att invandringen till Sverige bör stoppas.

Hittills har *Aftonbladet* valt att gestalta Anton Lundin Pettersson som en vanlig harmlös svensk kille, (re)konstruktionen av Lundin Pettersson ger även en annan sida av honom som en invandrarfientlig individ med extrema åsikter. Som läsare får vi däremot ingen orsaksförklaring till hur han gått från att vara den svenska tillbakadragna killen till mördaren som gillade Nazityskland.⁸¹ Genom bild 2 i bildspelet som visar ett privat fotografi på Lundin Pettersson och bild 3 som är tagen under händelseförloppet i skolan där han bär mask och är svartklädd förstärks det som berättas i brödtexten om en 21-årig vanlig kille som i slutet av sitt liv började uttrycka extrema åsikter.⁸² Artikeln avslutas med att klargöra att även Säpo kopplas in i fallet och utredningen, detta kan avläsas som en gestaltning för hur allvarlig situationen är. I bildspelet förstärks detta ytterligare då flertalet bilder visar avspärningar och hur omfattande polispådraget var vid brottsplatsen.

Utöver att läsaren får en ledtråd till att det som skett i Trollhättan är allvarligt, styrs även tankarna kring händelsen av bilderna i bildspelet som visar anhöriga och offer i sorg. Dådet i Trollhättan är inte bara allvarligt utan även tragiskt då många människor blivit emotionellt sårade. Eftersom varken bild eller text ger svar på varför Anton Lundin Pettersson fattade tycke för högerextrema åsikter, och drevs till att attackera civila på en skola, så överlåter artikeln läsaren att själv reflektera över händelseförloppen. Betonandet på hans attribut som högerextrem lämnar alltså läsaren

⁸¹ Strömbäck, 2009. s. 121

⁸² Kress & Van Leeuwen, 2004. s. 1-4

till att enbart få en uppfattning om vem Lundin Pettersson var när han klev in på skolan.⁸³

6.2 Artikel 2: *Aftonbladet* - "Han marscherade som en militär"⁸⁴

I den här artikeln möts vi av ett likadant bildspel som i artikel 1, innehållet i rörlig bild 31 (intervju med polis) och 32 (presskonferens med förundersökningsledare och polis) i bildspelet kommunicerar samma information som brödtexten - nämligen att misstanken om ett hatbrott har stärkts då polisen kunnat konstatera att Anton Lundin Pettersson enbart attackerat människor med utländsk bakgrund.⁸⁵ Det som däremot skiljer det här bildspelet från den första artikeln, är att *Aftonbladet* nu har publicerat två bilder på offren. Dessa bilder, bild 2 och 3 i bildspelet, förstärker det som påstås i brödtexten och videomaterialet, nämligen att han valt att skona människor med ljus hy och enbart attackerat människor med utländsk bakgrund.

Vi noterar i artikel 2 att attribut på dådet och Lundin Pettersson har etablerats, beskrivningar som hatbrott, att han var tillbakadragen och sympatiserade med högerextrema åsikter återkommer även i denna. Då attribut har etablerats märker vi att läsaren, i enlighet med Strömbäcks beskrivning av attributdagordningen, styrs i hur hen ska tänka och reflektera kring händelsen, ledtrådar ges om vad som utmärker brottet och gärningsmannen.⁸⁶ Applicerar vi gestaltningsteorin på denna artikel märker vi att *Aftonbladet* valt att poängtera hur Lundin Pettersson agerat under händelsen på skolan, enligt polisens iakttagelser från övervakningskameran ska han ha marscherat som en militär och verkat exalterad. *Aftonbladet* skriver att orsaken till att Säpo har kopplats in i fallet bygger på att Lundin Pettersson har sympatiserat med högerextrema åsikter. Då hans sympatier med högerextrema åsikter har lett till att Säpo deltar i utredningen, ges läsaren indikationer om hur allvarligt rättsväsendet tar på högerextrema åsikter. Detta kan i sin tur tolkas genom vad gestaltningsteorin menar när den förklarar att gestaltningar av händelser leder till att läsarens tankar styrs till att tänka på ett visst sätt

⁸³ Strömbäck, 2009. s. 112

⁸⁴ Nordström, Isabelle, Andersson Jakob, Hagberg, Sebastian & Roström Andersson, Sofia. *Han marscherade som en militär*. *Aftonbladet*, 2015-10-23

⁸⁵ Kress & Van Leeuwen, 2004. s. 1-4

⁸⁶ Strömbäck, 2009. s. 112

kring politiska fenomen. I Säpo och högerextrema åsikters fall styrs läsaren till att inse faran och allvaret med extrema främlingsfientliga åsikter.⁸⁷

I artikeln skriver *Aftonbladet* att en av orsakerna till att polisen kunde fastslå att det rör sig om ett hatbrott var de kläder Anton Lundin Pettersson bar. Däremot ger tidningen ingen förklaring till *vad* det är i hans kläder som leder till att polisens misstanke om hatbrott stärks. Strömbäck (2009) förklarar att när nyhetsproducenter väljer att poängtera särskilda orsaksförklaringar till händelsen, styr det läsaren att reflektera över nyheten på ett visst sätt. Problemet med *Aftonbladets* beskrivning av kläderna som orsak till polisens misstanke om hatbrott är att den gemene läsaren inte kommer förstå varför exempelvis en svart rock ger uttryck för högerextrema åsikter.

Vidare återberättar *Aftonbladet* att polisen genom en husrannsakan av Anton Lundin Petterssons hem, kommit över ett självmordsbrev, däremot får läsaren inte veta vad som står skrivet i brevet. Självmordsbrevet kan fungera som det Strömbäck menar är en ledtråd för läsaren att tänka över informationen och dra slutsatsen om att Lundin Pettersson kan ha varit psykiskt sjuk.⁸⁸

6.3 Artikel 3: *Aftonbladet* - "Så gick attacken i skolan till"⁸⁹

Redan i rubriken får läsaren en indikation om att artikeln erbjuder en redogörelse av händelsen i Trollhättan. I bildspelet möts vi allra först av en rörlig bild som bland annat illustrerar hur Anton Lundin Pettersson gick tillväga när han mördade tre personer på Kronans skolan. Tillsammans med brödtextens innehåll skapar den rörliga bilden en mening där budskapet är att kommunicera hur händelsen på skolan gick till. Vidare erbjuder även den rörliga bilden en visuell representation av händelsen, som enligt Barbie Zelizer (2004) kan underlätta för läsaren att bearbeta det som skedde i Trollhättan. Visserligen behandlar Zelizers text fotografier, men enligt Björkvall (2009) innehåller dagens skrivna texter även rörlig bild som relaterar till textens innehåll och på så vis samverkar dem med varandra för att läsaren ska kunna motta budskapet i artikeln.⁹⁰ Återigen använder *Aftonbladet* samma bilder i bildspelet, däremot introduceras läsaren till en ny bild av Lundin Pettersson. Bilden är tagen från

⁸⁷ Strömbäck, 2009. s. 121

⁸⁸ *ibid.* s. 113

⁸⁹ Nordström, Isabelle. *Så gick attacken i skolan till*. *Aftonbladet*, 2015-10-25

⁹⁰ Björkvall, 2009 s.7

skolkatalogen i gymnasiet och visar hur han såg ut innan han i tidigare artiklar påstås ha ändrats och börjat sympatisera med högerextrema åsikter.

I brödtexten beskrivs händelseförloppet som en skräckvandring, vidare gestaltas de otäcka åtta minuterna med meningar som exempelvis "På kamerorna syns hur en blodig man stapplade fram genom korridoren.". *Aftonbladet* redogör att Anton Lundin Pettersson verkar vara på jakt då de skriver att han går igenom skolan och försöker ta sig in i klassrum. Än en gång nämns det att han marscherar genom skolan likt en militär. Valet av ord och fakta bidrar till att *Aftonbladets* (re)konstruktion av händelsen gestaltas som kuslig och skräckinjagande.⁹¹ Läsaren informeras bland annat om att Lundin Pettersson pausar sin "jakt" för att låta sig fotograferas med två elever. Det framkommer även att han inte bryr sig om att vittnen ser honom attackera människor, detta då han bland annat knackar på dörren till ett klassrum och hugger en pojke i buken så fort denne öppnar klassrumsdörren. Dessa beskrivningar av Anton Lundin Petterssons agerande på skolan, samt attributen om att han går klädd i mask och bär på ett svärd, bidrar till att gestaltningen av honom kan tolkas som kallblodig.⁹²

Artikeln avslutas med att *Aftonbladet* meddelar att Anton Lundin Pettersson avlidit på sjukhuset, dödsorsaken är skotten som polisen avlossade när de mötte honom i skolan. Vi får, vad Brune skulle beskriva som ett avslut på vad *Aftonbladet* beskriver som "skräckvandringen" och därmed kan normaliteten återställas. Visserligen får inte Lundin Pettersson ett straff, men då han själv inte överlever händelsen på skolan får de drabbade ändå någon form av den upprättelse som Brune menar är idealet för en avrundning av rapporteringen kring en händelse.⁹³

6.4 Artikel 4: *Dagens Nyheter* - "En 21-åring som gillade Nazityskland"⁹⁴

Till skillnad från *Aftonbladets* artiklar om Trollhättan och Anton Lundin Pettersson, där samtliga artiklar erbjuder ett bildspel som samverkar med resten av artikeln, bidrar den här artikeln av *Dagens Nyheter* inte till en optimal multimodal upplevelse. Medan rubrik, ingress och brödtext beskriver Lundin Pettersson, illustrerar bilden enbart att någonting har skett någonstans. Då fokus i bilden ligger på avspärningsbandet, och

⁹¹ Strömbäck, 2009 s. 118-121

⁹² *ibid.*

⁹³ Brune, 2004. s. 158, 202

⁹⁴ Svahn, Clas. *En 21-åring som gillade Nazityskland*. *Dagens Nyheter*, 2015-10-22

resten av bilden är ur fokus, får läsaren använda sig av tidigare erfarenheter av händelsen för att förstå att bilden är tagen utanför skolan. Om läsaren däremot inte har några erfarenheter så kan hen bara förstå att någonting måste ha hänt i och med avspärningsbandet och att poliser kan tydas i bakgrunden. Den enda samverkan vi finner mellan bild och resten av artikel är att läsaren med hjälp av bilden kan anta att 21-åringen eventuellt är en gärningsman. Vidare kan även bilden bidra till, det Zelizer (2004) menar är en visuell representation som kan underlätta för läsaren att bearbeta artikelns innehåll.⁹⁵ Artikelns funktion är enbart att informera om vem gärningsmannen är, informationsvärdet ligger i att Lundin Pettersson gillade Nazityskland⁹⁶ således styrs läsaren att tänka på gärningsmannen som en individ med extrema åsikter. I ingressen etableras det redan att han var mer än högerextrem, man betonar att han bodde i Trollhättan och brukade Facebook. Den här tonen fortsätter i brödtexten då mer information om gärningsmannen redogörs. I stycket som följer ingressen skriver *Dagens Nyheter* så här:

“På sin Youtubekanal har 21-åringen visat intresse för filmer från andra världskriget och nazismen men var också en duktig svarvare och tog sig vid ett tillfälle till SM-final för ungdomar i svarvning.”. Det är genom val av fakta, som att betona att Lundin Pettersson även var en duktig svarvare, som *Dagens Nyheter* erbjuder en mångfacetterad (re)konstruktion av gärningsmannen där han är mer än sina högerextrema åsikter. Just valet av “men” tyder på att läsaren ska se upp med att demonisera Anton Lundin Pettersson som en högerextrem mördare.⁹⁷ Vidare förstärks det högerextrema attributet genom att gestalta hans internetvanor, då det påpekas att han konsumerat content producerat av internetpersonligheter med extrema åsikter. Gärningsmannens personbeskrivning utvecklas genom att *Dagens Nyheter* betonar att Lundin Petterssons musiksmak, hårdrock, är en omtyckt genre som delas med många andra. Det beskrivs även att hans internetvanor var mer än de som frodade hans högerextrema sympatier, på Facebook listar han även filmer och böcker som han gillar. Gestaltningen av Anton Lundin Pettersson utvecklas till en porträttering som även beskriver honom som en vanlig kille, det som däremot utmärker sig utöver hans åsikter var att han hade väldigt få vänner på Facebook.⁹⁸

⁹⁵ Zelizer, 2004. s. 48

⁹⁶ Björkqvall, 2009. s. 21-22

⁹⁷ Strömbäck, 2009. s. 118-121

⁹⁸ *ibid.*

Vi märker att *Dagens Nyheter*, trots att de informerat om Lundin Petterssons åsikter, vägrar att beskriva honom som en gärningsman vars agerande var rasistiskt motiverat. Detta skulle kunna tolkas i enlighet med Wittes (1998) teori om att samhällets svårighet att erkänna rasistiskt drivna händelser.⁹⁹ Artikeln avslutas med följande bisats “men att söka svaret till frågan varför 21-åringen genomförde det blodiga dådet genom att läsa på hans Facebooksida är inte möjligt.”, vilket ger läsaren uppmaningen att inte lägga någon värdering i artikeln¹⁰⁰ samtidigt som den poängterar att *Dagens Nyheter* följer Tumber (2004) beskrivning av traditionen om journalistens objektivitet.¹⁰¹ Även fotnoten i slutet av artikeln betonar att tidningens vilja att vara objektiv.

6.5 Artikel 5: *Dagens Nyheter* - “Maria, 15: Jag såg hur han högg min lärare”¹⁰²

Eftersom artikeln enbart innehåller skrift - det vill säga rubrik, ingress, brödtext och en faktaruta, erbjuder inte artikel en multimodal upplevelse, utan är istället monomodal. Den enda samverkan som sker är att rubrik, ingress och brödtext beskriver händelseförloppet. Både rubriken och ingressen betonar elevens mardrömsliknande upplevelser, därmed ligger informationsvärdet i att berätta om hur hemsk händelsen i Trollhättan var.¹⁰³ Hela artikeln bygger på att återberätta händelseförloppen, och genom att låta vittnen berätta om sina upplevelser kommer vi närmare minuterna när Anton Lundin Pettersson gick omkring i skolan. I artikeln etableras en normalitet som Brune (2004) beskriver ska fungera som en öppningsscen mot “vilken nyhetshändelsen avtecknar”¹⁰⁴, detta görs när *Dagens Nyheter* beskriver tiden innan händelseförloppet som “en helt vanlig dag i skolan och en helt vanlig matte-lektion”. Därefter är vinkeln tydlig - händelsen ska beskrivas och gestaltas som att ingen förstår vad som är på väg att hända förrän det är försent. Vittnet Maria förklarar att hon trodde det var ett halloween tills hennes lärare blir huggen av gärningsmannen. Även vittnet Rafik tror att det är ett skämt tills Lundin Pettersson låter honom känna på svärdet och Rafik inser hur vasst det är, men då är det försent och en av Rafiks vänner skadas.¹⁰⁵ Genom Rafiks vittnesmål introduceras läsaren även till vad Brune (2004) skulle beskriva som en

⁹⁹ Witte, 1998. s. 258-259

¹⁰⁰ Strömbäck, 2009. s. 121

¹⁰¹ Tumber, 2004. s. 252

¹⁰² Littorin, Jens. *Maria, 15: Jag såg hur han högg min lärare*. *Dagens Nyheter*, 2015-10-23

¹⁰³ Björkqvall, 2009. s. 89-90

¹⁰⁴ Brune, 2004. s. 199

¹⁰⁵ Strömbäck, 2009. s. 118-121

möjlig hjälte i händelseförloppet,¹⁰⁶ då Rafik menar att elevassistenten som dyker upp mitt under händelseförloppet, och blir ett av Lundin Petterssons dödsoffer, räddade livet på flera människor. Hur elevassistenten räddade livet på andra människor är däremot oklart.

Någon utförlig beskrivning av gärningsmannen erbjuder artikeln inte, det enda som bidrar till en skildring av Anton Lundin Pettersson är betoningen av attributen om att han bar mask, bar på ett svärd och att han inte verkade bryr sig om att människor såg när han högg offren med svärdet. Dessa attribut leder, till att gestaltningen av honom stannar vid att han är en mördare. Att händelsen i Trollhättan är hemsk blir vi påmind om flera gånger i artikeln, två gånger nämns det att människor gråter och är chockade. I avslutningen av artikeln förstärks beskrivningen om hur hemsk händelsen är då polisen förklarar att "Det är en sorglig och tråkig dag för Trollhättan" och statsminister Stefan Löfven fastslår att "Det här är en svart dag för Sverige".

Något som däremot inte adresseras i artikeln är ett möjligt motiv till dådet, till skillnad från tidigare artiklar i den här analysen, finner vi inte någon saklig redogörelse för att ett eventuellt hatbrott har skett. Varken polis eller statsministern uttrycker någonstans i texten att gärningsmannens agerande kan ha motiverats med främlingsfientlighet,¹⁰⁷ istället lämnas läsaren med en ledtråd i slutet: "Tidigare i veckan har det skett misstänkta brandattentat mot flera flyktingboenden på olika ställen i Sverige. Nu det här.". Här betonas en möjlig beskrivning av motivet och förklaring till dådet då *Dagens Nyheter* gör en koppling mellan bränderna på flyktingboenden och händelsen i Trollhättan, läsaren har på så vis möjligheten att reflektera över den rådande situationen i Sverige, det vill säga brännandet av flyktingboenden, kan tillhöra samma kategori av brott.

6.6 Artikel 6: *Dagens Nyheter* - "Polisen: Ingen tvekan om att det är ett hatbrott"¹⁰⁸

Precis som artikel 5 är denna artikeln är monomodala, det märker vi då texten, det vill säga rubriken, ingressen och brödtexten, är det enda elementet i artikeln och har således

¹⁰⁶ Brune, 2004. s. 202

¹⁰⁷ Witte, 1998. s. 258-259

¹⁰⁸ Wierup, Lasse & Lisinski, Stefan. *Polisen: Ingen tvekan om att det är ett hatbrott*. *Dagens Nyheter*, 2015-10-24

den ingen annan kommunikativ form att samverka med. Brödtexten går att dela in i tre olika sektioner, den första redogör att händelsen kan klassas som ett hatbrott. Det är här vi finner vårt informationsvärde då både rubrik och ingress informerar om att polisen betecknar dådet som ett hatbrott. Den första sektionen av artikelns funktion ligger i att förklara varför och stärka att det som skett faktiskt är ett hatbrott. Med polisen som källa,¹⁰⁹ återberättar *Dagens Nyheter* att Anton Lundin Pettersson ska ha varit selektiv med sina offer och enbart attackerat personer med utländsk bakgrund. Genom att påpeka fakta som att mordoffren och de som vårdas på sjukhus alla har en utländsk bakgrund, förstärks bilden av ett hatbrott. Han tilldelas även attributet *skolmördare*, något som han tidigare inte har beskrivits som.¹¹⁰

Utöver att (re)konstruera händelsen som ett hatbrott där Lundin Pettersson varit selektiv med sina offer, betonar även den första sektionen i brödtexten att det som skett är en *tragedi* och “det värsta dådet som drabbat en svensk skola”. Det är en tragisk händelse som har *skördat liv*. En intressant detalj i denna beskrivning är att hans död även inkluderas i de liv som skördas, denna beskrivning kan tolkas som en gestaltning av att även Lundin Pettersson var ett offer för det som skedde i Trollhättan.

I den andra sektionen av artikeln och brödtexten får vi en redogörelse av hela händelseförloppet, även i den här artikeln betonas det att Anton Lundin Pettersson var maskerad, bar på ett svärd och var klädd i kläder som skyltade om hans högerextrema sympatier. Läsaren introduceras även till avskedsbrevet som polisen hittade i hans hem, här beskrivs brevet som ett vittne vars innehåll bland annat bevisar att Lundin Petterssons agerande var planerat. En annan detalj som introduceras är att gärningsmannen kört bil till skolan. Resten av beskrivningen av händelseförloppet följer samma mall och val av betoningar av specifika scener från dådet på skolan som när han låter sig fotograferas med elever för att sedan attackera en lärare. Även elevassistenten (Lavin Eskandar) dyker upp, och nu får läsaren en förklaring till hur Eskandar eventuellt ska ha räddat liv och på så vis blivit en hjälte. *Dagens Nyheter* (re)konstruktion av händelsen tyder på att Lavin ska ha gått emellan Lundin Pettersson och en grupp elever som gärningsmannen börjat hugga mot. Det är också här som Lavin själv blir skadad och dödad. Vi får även veta att läraren som Lundin Pettersson hugger efter att ha

¹⁰⁹ Brune, 2004. s. 178

¹¹⁰ Strömbäck, 2009. s. 113

fotograferats med elever, lyckas fly ut ur byggnaden. Här beskrivs även hur gärningsmannen stoppas av polisen - när Lundin Pettersson ser polisen springer han mot dem vilket leder till att polisen skjuter ner honom. De sista sekunderna av händelseförloppet erbjuder en gestaltning som visar att han aldrig gav sig, utan sprang istället mot polisen med sitt svärd.¹¹¹ Även tidigare attribut och beskrivningar som att Anton Lundin Pettersson marscherade genom skolan, och att trots att en panik spred sig genom skolan, hann alla inte uppfatta vad som höll på att hända förrän det var för sent.

I den tredje och sista sektionen av brödtexten får vi genom anhöriga till Lundin Pettersson ännu en gestaltning av han som person. Precis som i tidigare artiklar verkar ingen ha någon aning om hans högerextrema sympatier, istället är det en porträttering av en lugn, trevlig men lite tillbakadragen kille som läsaren får ta del av. Vi får än en gång ta del av attributen om att han gillade tv-spel och hårdrock. Även en annan detalj framträder som styrker gestaltningen av den vanliga killen Anton Lundin Pettersson: nämligen att han i högstadiet fick umgås med en klasskompis och hans mopedgäng.¹¹²

Utöver gestaltningen av Anton Lundin Pettersson, erbjuds läsaren även mer specifik information om delar av dådet,¹¹³ bland annat får en psykiatriprofessor komma till tals för att ge sin förklaring till det som skett och varför Lundin Pettersson agerat som han gjort. Professorn uppges inte vara förvånad över beskrivningen av gärningsmannen. Genom psykiatriprofessorn etableras en ny möjlig förklaring till vad som har skett¹¹⁴ då läsaren introduceras till ny fakta som baseras på hur gärningsmän av den här karaktären mår. För professorn är det uppenbart att han lidit av någon "psykisk störning", med vad det är för typ av psykisk ohälsa vill hon inte spekulera i, däremot poängterar hon att gärningsmän som Lundin Pettersson ibland befunnit sig i ett deprimerat tillstånd då de känt sig osedda och utanför. På grund av tidningens val att låta spekulationer om psykisk ohälsa komma till tal, kan läsaren ledas till att reflektera över om han enbart drevs av sina extrema åsikter, eller om det även finns en psykisk förklaring till hans agerande.¹¹⁵

¹¹¹ Strömbäck, 2009. s. 118-121

¹¹² ibid.

¹¹³ Björkvall, 2009, s. 89-90

¹¹⁴ Brune, 2004. s. 178

¹¹⁵ Björkvall, 2009. s. 121

6.7 Artikel 7: *Aftonbladet* - "Vittnen: Det ligger döda på gatorna"¹¹⁶

Redan i rubriken får läsaren en indikation om att något allvarligt hänt då den vittnar om att flera har dött och detta förstärks samt samverkar med det bildspel som följer. I bildspelet får läsaren se bilder från händelseförloppet, skräcken bland de på plats, polis- och räddningspådrag, när människor lämnar innerstan samt avspärningar och vakter. Även bilder från övervakningsfilmer på Rakhmat Akilov samt när han grips, är med i bildspelet. Bilderna för läsaren till platsen samtidigt som läsaren, med hjälp av bilderna, får sig en förståelse för vad som hänt och i vilken utsträckning. De videoklipp som förekommer i artikeln samverkar med innehållet i den skrivna delen av artikeln, de som medverkar i klippet nämns även som vittnen i brödtexten. Skillnaden är däremot att specifika citat från personerna valts ut från brödtexten.

Händelseförloppet och Stockholms innerstad får en dystopisk och kaosartad gestaltning, i ingressen redogörs det att skräck och panik utbröts när lastbilen kom körandes.¹¹⁷

Genom videoklppen och brödtexten får vittnens berättelser stå i fokus för återberättandet av händelsen på Drottninggatan. Många berättar att lastbilen kom i full fart och att den lämnade efter sig skadade människor på gatan, ett vittne påpekar att gärningsmannen verkligen styr in i människor. Som läsare får man genom detaljer som att det doftar brandrök, att det råder hysteri och kaos överallt, en (re)konstruktion av verkligheten som kaosartad. Däremot påpekar en del vittnen att de och många andra reagerat på händelseförloppet genom att springa till de skadade och försöka hjälpa dem, en bild av civilkurage bland turisterna och stockholmarna på Drottninggatan etableras. Då flera vittnen berättar om att skadade och dödade kroppar ligger på gatan, så blir det ett attribut för återberättandet av händelseförloppet. Det enda attribut som framgår om gärningsmannen är att han varit maskerad och burit på en rånarluva, utöver det vet läsaren bara om att Akilov kapat en lastbil och kört snabbt på Drottninggatan. Vittnen berättar även att polisen sprungit med dragna vapen och skrikit att civila bör lämna platsen omgående. De ska även ha skrikit "Pågående terrorattack! Sätt er i säkerhet! Hur jävla svårt ska det vara?". Det kaosartade läget syns även i videoklipp 4 där det visas en skakig mobilfilm från händelsen. Det framgår även att innerstan evakuerats, och att lokaltrafiken stoppats. Det som skett har alltså drabbat Stockholm så hårt att staden stannat upp.

¹¹⁶ Westin, Adam, Jeppsson, Jonathan, Novalli, Karl, Röstlund, Lisa, Lindberg, Staffan & Wixe, Susanne. *Vittnen: Det ligger döda på gatorna*. Aftonbladet, 2017-04-07

¹¹⁷ Strömbäck, 2009. s. 89-90

Slutligen beskrivs händelsen både i texten och i videoklippen som “attacker”, och i slutet av videoklippen längst ner i artikeln uttrycker journalisten att händelsen har fastställts som en attack, att Stockholm har blivit attackerade, att en attack har skett mot “vårt land”.

6.8 Artikel 8: *Aftonbladet* - “180 sekunder av skräck och död”¹¹⁸

Den här artikeln redogör detaljerat hela händelseförloppet – från det att gärningsmannen kapar lastbilen, när han dundrar fram på Drottninggatan, folk som flyr eller blir påkörda och vad överlevande ögonvittnen fått se och uppleva. Valet av språk i texten och valen av berättarperspektiv i videon längst upp i artikeln, bidrar båda till att tonen i artikeln är dramatisk.¹¹⁹ Rubriken berättar bara att något hemskt har hänt under 180 sekunder, men *vad* vet läsaren inte. När rubriken kopplas ihop med videoklippen, bildspelet och brödtexten står det däremot klart att meningen är att berätta hur hemska de där minuterna var när lastbilen kom körandes.¹²⁰ Vidare innehåller även den här artikeln ett bildspel, som hjälper läsaren att bearbeta händelseförloppet. Det som skiljer dramaturgin i texten och videoklippen längst upp åt, är att ingen normalitet etableras i videon. I texten får vi däremot veta att på eftermiddagen under fredagen är folk på Drottninggatan i rörelse, men denna bild ställs sedan mot kaoset när lastbilen kommer körandes och de människor som tidigare strosade, flyr nu sina liv.¹²¹ Tyngden i artikeln ligger inte i att beskriva händelsen som något specifikt, istället ligger informationsvärdet hos både texten och videon längst upp att beskriva hur hemskt dådet var. Varje mening och ord i texten känns noga utvalt av *Aftonbladet* för att läsaren verkligen ska reflektera över hur fasansfull händelsen på Drottninggatan var. Bland annat gestaltas skräcken och paniken hos vittnen och de drabbade så här: “Och paniken går som en våg ned längs gatan. En våg av dödsskräck.” Det intressanta med artikeln är inte dess innehåll, utan hur man valt att framställa och gestalta händelsen som någon dystopiskt, kusligt och otroligt sorgligt. Samtidigt som läsaren får redogörelser för händelseförloppet, så kommer läsaren närmare dådet på Drottninggatan genom valet av språk.

¹¹⁸ Nilsson, Kerstin. *180 sekunder av skräck och död*. Aftonbladet, 2017-04-08

¹¹⁹ Strömbäck, 2009. s. 118-121

¹²⁰ Björkvall, 2009. s. 7

¹²¹ Brune, 2004. s. 22

I textens slut skriver *Aftonbladet* "Men under de 180 sekunderna har han dödat fyra personer – och skadat 15, varav nio allvarligt. Och skakat Sverige. Ett Sverige och ett Stockholm, som under några timmar befann sig i chock, kaos och skräck.". Något har skett i texten, subjektiva känslor förekommer då läsaren får berättat för sig att Sverige är skakat. Följden av att subjektiva känslor fått ta plats i texten, visar att journalisten är en människa som alla andra. Viljan att vara objektiv får kliva åt sidan när det som ska rapporteras blir för traumatiskt.¹²²

6.9 Artikel 9: *Aftonbladet* - "Rakhmat Akilov, 39, misstänks för attacken på Drottninggatan"¹²³

Den här artikeln är den första bland *Aftonbladets* artiklar som inte har ett bildspel på händelseförloppet. Ingen av bilderna, varken den som finns mitt i texten eller de som visas i videoklippen visar privatpersonen Rakhmat Akilov, istället porträtteras han bara som en gärningsman då bilderna som används i hela artikeln är bilder från en övervakningskamera där Akilov flyr och ett fotografi som är taget när han förs till häktet. Videoklippet och texten prioriterar samma ämnen lika högt eller lågt.

I artikeln prioriteras beskrivningen av Akilov som gärningsman och IS-sympatisör. Bland det första läsaren får veta är att Akilov misstänks ligga bakom händelsen på Drottninggatan då han har erkänt att han ville bomba Sverige då Sverige bombade hans land. Vidare får man veta att han anser sig vara muslim och tillhöra terrorsekten IS, som enligt Akilov har gett honom order om att utföra dådet. Det bör tilläggas att *Aftonbladet* ibland i artikeln väljer att benämna händelsen som ett attentat. Polisen kan däremot inte bekräfta att Akilov är en IS-medlem, dock kan de fastställa att han hyser sympatier för IS och andra extrema organisationer. Akilov ska bland annat på Facebook visat sitt intresse för IS genom att lägga upp två propagandafilmer för terrororganisationen. Han har även gillat en bild på blodiga offren från Boston Marathon-dådet. Valet som *Aftonbladet* gjort, när de i början av artikeln, både i videoformat och i textformat, allra först redogör Akilovs extrema åsikter, erkännande av brottet på Drottninggatan och sin religiösa tillhörighet är att gestalta en fanatiskt potentiell mördare som drivs av extremt religiösa åsikter.¹²⁴ Bilden som ges av Rakhmat Akilov underlättar enligt Brune (1998)

¹²² Tumber, 2004. s. 252

¹²³ Johansson, Anders, Thornéus, Ebba, Tagesson, Eric & Eriksson, Niklas. *Rakhmat Akilov, 39, misstänks för attacken på Drottninggatan*. *Aftonbladet*, 2017-04-09

¹²⁴ Strömbäck, 2009. s. 118-121

inte den mediala uppfattningen av islam, mediebilden av religionen baseras på stereotyper som denna.¹²⁵

Aftonbladet nämner även i artikeln att Säkerhetspolisen året innan händelsen blivit tipsade om gärningsmannen, Rakhmat Akilov har således varit känd hos Säpo sedan tidigare. Här stärks skildringen av Akilov som farlig. 2014 påbörjar han ansökan om uppehållstillstånd i Sverige, men två år senare nekas Akilov sin chans att få stanna i Sverige och får istället besked om utvisning. Utvisningen gick aldrig att verkställa då Akilov gick under jorden och undanhöll sig från polis och myndigheter. På grund av valet av fakta, och att man först valt att betona hans invandrarbakgrund, IS-sympatisering och tro, så blir (re)konstruktionen hittills i artikeln och videoklippen att Rakhmat Akilov är den muslimska invandraren som sympatiserar med IS, och tros ha begått ett brott grundat i sina värderingar.

Det är först i slutet av texten och videoklippen som en ny sida av Akilov växer fram. Enligt vittnen som *Aftonbladet* pratat med, var Akilov en person som bara ville jobba då han var fyrbarnspappa och ville skicka pengar till sin familj i Uzbekistan. 2017 fick dock Akilov sparken från sitt jobb på ett byggsaneringsföretag i Stockholm. En före detta kollega som träffade Akilov en månad efter att han fått sparken, berättar att han bara ska ha spenderat sina dagar med att röka och sova. Den fakta som framkommer här, är placerad så långt ner i artikeln att det är uppenbart att informationen här har mindre betydelse än Akilovs extrema värderingar, tro och erkännande av brott.¹²⁶

Även fast Rakhmat Akilov verkar ha handlat ensam, så bidrar denna mediala bild till representationen av muslimer eftersom samtliga artiklar om honom är en del av det Stuart Hall (1997) beskriver som intertextualiteten av medias bild av muslimer. Trots att det faktiskt nämns att Akilov är en familjefar som vill försörja sina barn och sin fru, så ligger tyngden hos artikeln i attributet som knyter honom till dådet, religionen samt IS-sympatier och det faktum att hans bakgrund är utländsk, och det är medias helhetsbild av utlandsfödda människor och muslimer som bilden av Rakhmat Akilov kommer representera.¹²⁷

¹²⁵ Brune, 1998. s. 11-13

¹²⁶ Björkqvall, 2009. s. 89-90

¹²⁷ Hall, 1997. s. 232-234

6.10 Artikel 10: *Dagens Nyheter* - “Lastbil mejade ner människor på Drottninggatan – minst fyra döda”¹²⁸

Artikeln beskriver händelseförloppet av dådet på Drottninggatan. Bilder som är placerade i artikeln följer inte samma kronologi som texten gör, däremot bidrar bilderna till att läsaren får en visualisering av händelseförloppet och på så sätt samverkar dem för att redogöra händelsen på Drottninggatan. De utmärkande valen av ord och fakta för att beskriva vad som hände på gågatan, bidrar till att händelsen gestaltas som kaosartad och dystopisk. Det beskrivs att lastbilen mejade ner folk, vilket ledde till att panik utbröts. I videoklippen som syns längre ner i artikeln får läsaren veta att polisen är överallt, även polishelikoptern flyger över området. Folk gråter, är rädda och ledsna, och polisen skriker att alla bör lämna innerstan. Det betonas ännu en gång att Akilovs agerande på Drottninggatan lett till att barn drabbats och skadats, vilket kan ses som en gestaltning över hur grym personen Rakhmat Akilov är. Vidare beskriver *Dagens Nyheter* händelsen som en attack, och vid beskrivningen av gripandet av gärningsmannen uttrycker polisen att Akilov är på sannolika skäl misstänkt för terrorbrott genom mord.

Utöver den dystopiska beskrivningen av händelseförloppet, får läsaren även en inblick i hur allvarlig situationen är genom att säkerhetsbevakningen i landet ökat. Poliser uppges finnas på strategiskt viktiga platser som har särskild hotbild, till exempel har säkerheten vid Öresundsbron ökat. Även bevakningen vid riksdagshuset uppges ha trappats upp då personer fick order om att ingen får lämna byggnaden. Den specifika informationen finns längst ner i brödtexten,¹²⁹ och innehåller detaljer som hjälper till att gestalta allvaret i situationen, och att det som hänt inte är ett vanligt brott eftersom säkerhetsbevakningen i landet trappats upp.¹³⁰

6.11 Artikel 11: *Dagens Nyheter* - “570 meter av ren skräck”¹³¹

Det första vi ser när vi öppnar artikel är rubriken som lyder “570 meter av ren skräck”, under rubriken finns en rörlig bild som kartlägger hur gärningsmannen och lastbilen tar sig från platsen där kapningen sker, till kraschen i Åhléns varuhus. Som en avslutning av videon får vi en sammanfattning om hur många liv händelsen har krävt när filmen gjordes, samt hur många som förts till sjukhuset. Även i ingressen och brödtexten

¹²⁸ Delin, Mikael. *Lastbil mejade ner människor på Drottninggatan – minst fyra döda*. *Dagens Nyheter*, 2017-04-07

¹²⁹ Björkqvall, 2009. s. 89-90

¹³⁰ Strömbäck, 2009. s. 89-90

¹³¹ Svahn, Clas. *570 meter av ren skräck*. *Dagens Nyheter*, 2017-04-07

återkommer samma detaljer om att händelsen har krävt liv och att människor är skadade, det vi ser är alltså att text och rörlig bild samverkar för att beskriva meningen och för att redan längst upp i artikeln poängtera informationsvärdet med mediatexten - nämligen att beskriva hur en lastbil kapas för att sedan krascha i Åhléns varuhus och på vägen träffat människor som skadats och/eller avlidit. I brödtexten (re)konstrueras en mer detaljerad beskrivning av händelseförloppet än den som ges i den rörliga bilden. Brödtexten öppnar upp med att beskriva hur vittnens först bara hörde en hög smäll, att somliga hann se hur lastbilen körde snabbt genom Drottninggatan och att allt färre kunde upptäcka att föraren var maskerad. Redan här får vi veta att gärningsmannen hade sprängmedel med sig, vilket ger läsaren en ledtråd om att planen var att göra mer än att "meja ner människor" på Drottninggatan. Därefter får vi kronologiskt följa hela händelseförloppet, och den bilden som framkommer i texten är att mannen kört hänsynslöst och beslutsamt genom Stockholms gator för att komma till Drottninggatan. Den ursprungliga chauffören försöker kämpa emot gärningsmannen när bilen kapas, likaså försöker chauffören springa efter lastbilen och vid ett senare tillfälle även stoppa den, men allt är lönlöst. Lastbilen och gärningsmannen gestaltas som omöjliga att stoppa då hastigheten är hög och gärningsmannen inte tvekar när civila, bussar och betonglejon kommer i hans väg.¹³² Vittnen berättar om hur livlösa och skadade kroppar ligger på marken. En dystopisk bild målas upp där bilder från övervakningskameror vittnar om människor som flyr i panik. Även meningar som "Det som var en vårfin fredag före påsk förvandlades under några minuter till ett inferno där flanerande stockholmare och turister fick springa för sina liv." bidrar till att gestaltningen av verkligheten redogör att den vanliga dagen vid Drottninggatan på bara några minuter förvandlas till att vara en panikartad och dystopisk, denna gestaltning förstärks av bilden som går att finna mitt i texten där läsaren får en visuell representation av kaoset som pågick på Drottninggatan.¹³³ Genom att bilden tillför en visuell representation av textens gestaltning av händelsen på Drottninggatan, märker vi att dessa två element samverkar med varandra för att skapa mening om hur panikartat och förödande Drottninggatan blev på grund av gärningsmannen och lastbilen.¹³⁴ Händelseförloppet

¹³² Strömbäck, 2009. s. 89-90

¹³³ Zelizer, 2004. s 48

¹³⁴ Kress & Van Leeuwen, 2004. s. 1-4

tilldelas attribut som “skräckfärd”, “attack” och “vansinnesfärd”, vilket ger läsaren intrycket att det här dådet är allvarligt och bör prioriteras.¹³⁵

Gärningsmannens enda attribut är att han är maskerad, däremot gestaltas hans beslutsamhet om att fullfölja färden genom att han vägra bromsa eller flytta för andra fordon eller för väghinder som betonglejonen. I slutet av artikeln finner vi den här meningen som kan styrka att läsaren tänker och uppfattar gärningsmannen som en hänsynslös person som lämnade efter sig döda människor och kalabalik: “På några minuter och längs en 570 meter lång sträcka spred mannen död och förödelse.”¹³⁶

6.12 Artikel 12: *Dagens Nyheter* - “Här är vad vi vet om de terrormisstänkta”¹³⁷

I artikeln ser vi videoklipppet som redogör att Akilov erkänner terrorbrott och kommer att häktas samt anklagas för det. Även i texten får vi samma information, och ser således att video och text skapar en multimodal mening. Försvarsadvokaten betonar också i klippet att ett terrorbrott kräver att ett vanligt brott pågått och att vissa syften med brotten finns. Ingressen betonar återigen att Rakhmat Akilov misstänkts för terrorattentat, men påpekar även att han skulle utvisas till Uzbekistan. Det blir tydligt att informationsvärdet ligger i att Akilov misstänks ha utfört ett terrorbrott och att han även inte kommer från Sverige.¹³⁸ I beskrivningen av händelseförloppet, som beskrivs som en vansinnesfärd, betonas det specifikt att ett av dödsoffren är en 11-årig flicka. Valet av att just poängtera flickans ålder leder till att gestaltningen av Akilov som en gärningsman blir grym då han inte skonade barn under färden mot Åhléns varuhus.¹³⁹

Vidare i artikeln redogörs hur Akilovs asylprocess har gått till och att det har lett till att han efterlysts av polisen eftersom han gått under jorden då ansökningen om uppehållstillstånd fick avslag och istället kom ett beslut om utvisning. Senare i artikeln berättar *Dagens Nyheter* att han angav tortyr och övergrepp samt att myndigheter i Uzbekistan anklagat honom för terrorism, som skäl för att stanna i Sverige. Nästa beskrivning läsaren får av Akilov är att han på Facebook uttryckt sympati för terrorgruppen IS. I samma stycke hänvisa *Dagens Nyheter* till *Expressen* som skriver att

¹³⁵ Strömbäck, 2009. s. 102-103, 113

¹³⁶ *ibid.* s. 118-121

¹³⁷ *Här är vad vi vet om de terrormisstänkta*. *Dagens Nyheter*, 2017-04-10

¹³⁸ Björkvall. s. 89-90

¹³⁹ Strömbäck, 2009, s. 118-121

gärningsmannen haft kopplingar till en annan islamistgrupp. *Dagens Nyheter* är dock noga med att påpeka att polisen enbart bekräftat IS-sympatierna.

Först efter att tidningen betonat att Rakhmat Akilov är känd för Säpo, erbjuds läsaren en annan bild av gärningsmannen. Långt ner i brödtexten framkommer det att Akilov jobbat för ett byggsaneringsföretag i Sverige, enligt ett vittne har Akilov även uttryckt att han vill ha mer jobb så att han kan skicka pengar till fru och barn i Uzbekistan. Denna fakta leder till att gestaltningen av Rakhmat Akilov utökas från att enbart vara en terrormisstänkt som sympatiserat med IS, till att även beskriva en familjefar som flytt till ett annat land och har som önskan att kunna försörja sin familj. Akilov blir tack vare denna beskrivning mänsklig.¹⁴⁰ Vi märker även att händelsen på Drottninggatan tilldelas beskrivningar och attribut som skräckfärd och en misstänkt terrorattack.¹⁴¹

7. Resultat av analys

I det här kapitlet redogör vi resultatet av vår analys.

Aftonbladet beskriver Anton Lundin Pettersson som en harmlös svensk kille som bodde i Trollhättan hela sitt liv och kom från en kärnfamilj. Han ska länge ha tyckt om rockmusik, och klädde sig därefter, i svarta och kamouflagemönstrade kläder. Genom *Aftonbladets* val av att utöver publicera bilder på Lundin Pettersson från händelsen i skolan, så går man även ut med privata bilder, på så vis får läsaren en visualisering av privatpersonen Anton Lundin Pettersson, och inte enbart mördaren Lundin Pettersson. Däremot skyr inte tidningen från att även gestalta hans mörka hemlighet - att han sympatiserar med högerextremism. *Aftonbladet* redogör i artiklarna att Lundin Pettersson var invandrarfientlig och gillade Nazityskland. I en av artiklarna skriver *Aftonbladet* så här om Anton Lundin Pettersson och hans åsikter: "började gilla sidor som hyllar Adolf Hitler och Nazityskland på olika sociala medier. På Facebook understödjer också ett upprop för att stoppa invandringen till Sverige"¹⁴². Närmre än så når vi aldrig Lundin Petterssons högerextrema sympatier och internetvanor. Vi vet inte vad det är för typ av sidor, om det är bloggar eller forum, eller varför han tycks ha börjat

¹⁴⁰ Strömbäck, 2009. s. 118-121

¹⁴¹ *ibid.* s. 113

¹⁴² Tagesson, Eric, Nordström, Isabelle, Granlund, John & Svahn Niklas. *Anton, 21, misstänks för mordet på skolan.* *Aftonbladet*, 2015-10-22

sympatisera med högerextrema åsikter. Varken *Aftonbladet* eller någon av de anhöriga som nämns i artiklarna kan svara på hur Anton Lundin Pettersson tycks ha gått från att vara en trevlig, tillbakadragen kille, till att hysa misstro mot personer av utländsk bakgrund och drivas så långt att han utför dådet på skolan. Det är som att han är två helt olika personer: den tysta, trevliga killen som lyssnar på hårdrock, och den kallblodiga mördaren med sympatier för extremhögern.

Vidare beskriver *Aftonbladet* händelsen i Trollhättan som kuslig och skräckinjagande. Det framgår att mördaren är på jakt, han marscherar som en militär och tycks verka exalterad under händelsen gång. Offren väljs ut baserat på hudfärg, de med ljus hy skonas. *Aftonbladet* väljer att i sin rapportering jobba med text, bild och rörlig bild för att illustrera händelsen. Särskilt en video sticker ut, med hjälp av animering så kartlägger *Aftonbladet* händelseförloppet. Animeringen föreställer Anton Lundin Pettersson och personer han möter under dådet i skolan, bland annat får vi se rekonstruktioner av scener från skolan där den animerade Lundin Pettersson hugger en lärare. Vi får även se hur det kan ha gått till när polisen sköt honom. Det framgår i *Aftonbladets* rapportering att händelsen är ett hatbrott. Några utmärkande beteckningar på brottet märker vi inte av, däremot ser vi att händelsen främst beskrivs som en attack, även attentat, skolmorden och mordet nämns någon enstaka gång. Trots att det redan i den andra artikeln, från 2015-10-23, framgår att polisen bekräftar att händelsen är ett hatbrott, så verkar inte *Aftonbladet* lägga någon värdering i det då de väljer att benämna hela händelsen som en attack i den tredje artikeln, två dagar efter att polisen gått ut och sagt att det var ett hatbrott.

Slutligen så utmärker *Aftonbladet* sig i sin rapportering när de väljer att kalla brevet som polisen hittar i Anton Lundin Petterssons hem för *självordsbrev*. Som läsare får man aldrig veta vad som står i brevet, då polisen enligt *Aftonbladet* inte vill berätta det för allmänheten. Konsekvensen av att *Aftonbladet* just väljer att beskriva det som ett självmordsbrev, kan fungera som ett attribut för att läsaren ska reflektera över hans psykiska hälsa. Kan det ha funnits något mer än hans åsikter som gjort att han drivits till att utföra ett hatbrott?

*Dagens Nyheter*s framställning av Anton Lundin Pettersson är mångfacetterad, redan i början av artikeln "En 21-åring som gillade Nazityskland" får läsaren nyansen om hans

“vanliga” personlighet. Vi skriver i analysen av artikeln att det är genom val av fakta, som att betona att Lundin Pettersson även var en duktig svarvare, som *Dagens Nyheter* erbjuder en mångfacetterad (re)konstruktion av gärningsmannen där Lundin Pettersson är mer än sina “högerextrema åsikter”, det är ett genomgående tema för *Dagens Nyheter*s porträttering av Anton Lundin Pettersson. I artikeln “Polisen: Ingen tvekan om att det är ett hatbrott” finns ännu en gestaltning som får honom att bli mer än en högerextrem mördare. När *Dagens Nyheter* skriver att händelsen är en tragedi som skördat liv, ingår även hans död i beräkningen, precis som vi skriver i analysen kan det tolkas som att även Lundin Pettersson är ett offer i händelsen. Även i *Dagens Nyheter*s rapportering märker vi att anhöriga inte känt till hans extrema åsikter, inte heller kan *Dagens Nyheter* erbjuda en förklaring till vad det är som skett, däremot låter dem en psykiatriprofessor uttala sig om händelsen och Lundin Pettersson. För henne är det uppenbart att han har lidit av någon form av psykisk ohälsa, men hon poängterar att hon inte vill spekulera i vilken. Enligt professorn krävs det mer än extrema åsikter som en förklaring till att Lundin Pettersson begår dådet, det krävs nämligen något bakomliggande för att individer ska begå dessa typer av brott. Professorn uttalande bidrar till att man som läsare ska kunna spekulera vidare i vem Anton Lundin Pettersson var. Var han mer än en vanlig hårdrocksgillande kille med högerextrema åsikter?

Själva händelseförloppet beskrivs i artiklarna genom vittnens återberättande, där situationen beskrivs som att många inte vet vad som sker förrän det är försent. I *Dagens Nyheter* berättar vittnen om att de trodde att den utklädda Lundin Pettersson var ett skämt. Genom att poängtera att Trollhättan, anhöriga och drabbade är chockade och ledsna, poängterar tidningen att det som skett är sorgligt. Det märks även när de ska beteckna händelsen, “mardröm” och “dåd” används flera gånger, även “tragedi” brukas för att namnge händelsen. Lundin Pettersson i händelsen beskrivs ofta vara maskerad och bära rock och kniv, vilket blir attribut för *gärningsmannen Anton Lundin Pettersson*. Vidare beskrivs händelseförloppet väldigt detaljerat i *Dagens Nyheter*, vilket leder till att läsaren kommer närmare händelsen. Även ett av offren får en hjältestatus då vittnen menar att han räddade många liv när han beskrivs gå emellan elever och gärningsmannen. *Dagens Nyheter*s rapportering är ambitiös i sin redogörelse av fakta och berättarperspektiv, vilket leder till att man som läsare inte lämnas med några frågetecken över händelseförloppet. I artiklarna syns Lundin Petterssons högerextrema åsikter i bakgrunden, vilket ger läsaren en indikation om att det eventuellt kan vara

orsaken till mordet, vilket man också får en bekräftelse för i den tredje artikeln när informationsvärdet ligger på att berätta att dådet är ett hatbrott. Även i *Dagens Nyheters* rapportering tas brevet som han lämnat efter sig upp, däremot beskrivs det här som ett *avskedsbrev*, vilket även är den beteckningen som polisen använder i artikeln.

Under *Aftonbladets* porträttering av Rakhmat Akilov dröjer det innan läsaren får möta privatpersonen Rakhmat Akilov. Tyngden i gestaltningen av Akilov ligger istället på han som gärningsman och IS-sympatisör. Även i bilderna ligger tyngden på gärningsmannen Akilov, det finns ingen bild på privatpersonen Akilov, alla bilder är tagna från övervakningskameror när han flyr Drottninggatan och när han förs till häktet.

Aftonbladet väljer att i både video- och textformat redogöra för Rakhmat Akilovs extrema åsikter, hans erkännande av brottet, hans religiösa tillhörighet, vilket leder till att Akilov gestaltas som en religiös fanatisk potentiell mördare som drivs av sina extrema religiösa åsikter. Tack vare att han är vid liv så går det att få svar på varför han körde lastbilen genom Drottninggatan, dessa citat hjälper till att styrka *Aftonbladets* primära beskrivning av Akilov, orsaken till hans agerande är nämligen att han ville bomba Sverige eftersom Sverige bombade hans land. I våra utvalda artiklar finner vi aldrig att *Aftonbladet* beskriver Rakhmat Akilov som terrorist, däremot märker vi att han några gånger nämns som terrormisstänkt. En annan tendens som vi märker i *Aftonbladets* rapportering om Akilov som person, är att man väljer att betona hans historia med att söka uppehållstillstånd innan det framgår att han har fru och barn i Uzbekistan. Han begärs utvisad ur Sverige innan vi får detaljer som gör honom mänsklig. I slutet av artikeln om Akilov får vi nämligen veta att han ville ha fler jobb så att han kunde skicka pengar till sin familj. Akilovs situation innan dådet uppges vara hopplöst då han har fått sparken och påstås ägna dagarna åt att sova och röka.

Händelseförloppet i *Aftonbladets* rapportering om Drottninggatan gestaltas som dystopisk och kaosartad. Vittnen uppger att lastbilen kom i full fart och att den lämnade efter sig flera skadade människor på gågatan. Rakhmat Akilovs roll i beskrivningen av händelseförloppet är liten då lastbilen står mer i centrum än vad han gör. Akilovs funktion är att berätta för läsaren hur bilen kapas. Därefter har lastbilen huvudrollen, även fast vi vet att det är Akilov som kör. Under färden på Drottninggatan nämns han ibland när vittnen berättar att de anade en maskerad man i förarsätet. Flertalet gånger får

vi veta att döda och skadade kroppar ligger på marken. Panik används väldigt mycket för att beskriva situationen. Även polispådraget, och hur de gestaltas när de bland annat skriker att människor måste lämna innerstan, bygger på känslan av dystopi. Som läsare går det inte att undgå känslan av att något stort har skett, och att det kommer pratas om långt framöver. Det är människor som uppges fly, ordval som skräck, kaos och meningar som "paniken går som en våg längs gatan" som *Aftonbladets* beskrivning av händelsen blir väldigt dramatisk.

I *Dagens Nyheter* blir första intrycket av Rakhmat Akilov att man är misstänkt för terrorbrott som han dessutom har erkänt. Det poängteras även att han innan dådet skulle utvisas till Uzbekistan. Tidningen betonar även åldern på ett av offren, en flicka på 11 år, detta adderar grymhet till porträtteringen av Akilov som redan beskrivs som en terrormisstänkt man. Det betonas även att han bland annat sympatiserar med IS, detta ska han ha gjort öppet på sin Facebook. För att ännu en gång poängtera hur ond Rakhmat Akilov är, så väljer *Dagens Nyheter* att avslöja att Akilov gillat en bild på blodiga offer från bombningen vid Boston Marathon. Inte någonstans i vårt urval av artiklar hos *Dagens Nyheter*, berättas det om hans tro, vi får aldrig veta vilken trosuppfattning han har. Däremot redogörs hela hans process att söka uppehållstillstånd. Det berättas även att Akilov valt att gå under jorden när beslut om utvisning tas och ärendet överlämnas till polisen. Precis som *Aftonbladet*, så dröjer det innan läsaren får information som gör honom till vilken person som helst, det som då avslöjas långt ner i artikeln är att Akilov har barn och fru i Uzbekistan, och han vill ha fler jobb så att han kan försörja sin familj. Således blir den framträdande informationen i porträtteringen om Akilov att han är IS-sympatisör som erkänt att han kört med lastbil på Drottninggatan, mindre viktigt är det att han även är en familjefar.

Dagens Nyheter beskriver händelsen genom att påpeka att en lastbil mejade ner människor, vilket ledde till att panik utbröts. Vi får även veta att folk är rädda, gråter och är ledsna. Polisen uppges skrika att alla bör lämna innerstan. Själva dådet gestaltas som att en man uppges ha kört fort, hänsynslöst och med beslutsamhet genom Drottninggatan. Folk flyr för sina liv, och säkerhetspådraget är enormt, man har höjt bevakningen på allmänna platser, bland annat tillåts inte personer lämna riksdagshuset, även Öresundsbron uppges ha större säkerhetsbevakning som en konsekvens av händelsen på Drottninggatan. *Dagens Nyheter*s rapportering kring dådet ger läsaren en

bild av att kaos råder, att folk flyr, det enorma säkerhetspådraget och paniken som uppges råda, leder till att beskrivningen känns dystopisk.

De utmärkande valen av ord och fakta för att beskriva vad som hände på gågatan, bidrar till att händelsen gestaltas som kaosartad och dystopisk. Vi har även upptäckt kreativa beteckningar på händelsen på Drottninggatan: “skräckfärd”; “attack” och “vansinnesfärd”. Orden bidrar till att låta läsaren reflektera om det här är ett “vanligt” dåd eller om det skett något stort. Valet av “attack” bidrar även till att läsaren ska tänka att händelsen var avsiktligt.

8. Diskussion

I det här kapitlet redogör vi vilka slutsatser vi dragit av analysen.

Finns det då någonting som tyder på att Anton Lundin Pettersson och Rakhmat Akilovs respektive etnicitet och bakgrund påverkat hur *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter* framställer och beskriver händelseförloppen och gärningsmännen?

Kanske, vi ser att det finns skillnader mellan porträtteringen av Lundin Pettersson respektive Akilov. Lundin Pettersson porträtteras som en vanlig svensk kille, som gillade hårdrock och filmer. I båda tidningarna får vi lära känna honom, särskilt via *Dagens Nyheter* som ägnar en hel artikel åt att enbart beskriva Anton Lundin Pettersson, händelsen i Trollhättans nämns aldrig i artikeln. Som vi tidigare nämnt är han musikintresserad, en duktig svarvare och även högerextrem i sina åsikter. Det är intressant att se hur tidningarna valt att framställa Lundin Pettersson som mänsklig när hans brottsagerande är så utmärkande. Det är svårt att tro att samma person som tar på sig en svart rock, arméhjälm och en Darth Vader-mask, för att sedan attackera människor på en skola med ett svärd, upplevs som tillbakadragen bland hans anhöriga. I Lundin Petterssons fall får vi ett smörgåsbord av attribut, och även fast *Dagens Nyheter* och *Aftonbladet* väljer att betona hans högerextrema värderingar, så vägs de upp av annan fakta som att han var en duktig svarvare som även listade sina favoritböcker på Facebook. Det betyder däremot inte att alla läsare kommer tänka om Lundin Pettersson som en hårdrockskille som även gillade Nazityskland.

McCombs förklarar nämligen att ”Attribut som är framträdande i massmedier blir framträdande i det allmänna medvetandet”¹⁴³, och i de artiklar vi analyserat, är hans politiska sympatier och agerande under händelsen i Trollhättan mer framträdande än hans intressen. Däremot blir tidningarnas val att framställa fakta om honom, bidragande till hur han gestaltas i artiklar, vilket kan leda till att läsaren upplever porträtteringen av Anton Lundin Pettersson på ett specifikt sätt.¹⁴⁴

Ylva Brune (1998) menar att journalistiken är skaparen av *mörk magi*, där människor utanför västvärlden blir offer för våra projektioner om rädslor och hotfulla egenskaper som trängts undan. *Mörk magi* kan påträffas i nyheter som gäller flyktinginvandringen och kriminaliteten hos invandrare.¹⁴⁵ När *Dagens Nyheter* och *Aftonbladet* skriver om Rakhmat Akilov betonas sällan andra attribut än de som förstärker bilden av honom som en terrormisstänkt invandrare som sympatiserade med IS. När *Aftonbladet* dessutom väljer att betona hans trosuppfattning, vilket uppges vara islam, så blir nyheten om Rakhmat Akilov och Drottninggatan ännu en händelse som förknippar islam och muslimer med terror.¹⁴⁶ När gärningsmannen Akilov gestaltas som den terrormisstänkte från Uzbekistan som skulle bli utvisad, och dessutom sympatiserade med IS, blir Akilov en del av intertextualitet för invandrare och/eller muslimer, vilket bidrar till representationen för de här grupperna.¹⁴⁷ Genom Brunnes forskning om *mörk magi* finns det en möjlighet att se hur Rakhmat Akilovs etnicitet och bakgrund skulle kunna vara en bidragande orsak till att han framställs som en brutal gärningsman. Även fast hans familj nämns i båda tidningar, så får de inte samma betoning som all annan fakta om honom, vilket gör att familjepappan Akilov sannolikt inte blir avgörande för *hur* läsaren lär tänka kring honom och händelsen på Drottninggatan.¹⁴⁸

Stephen Sloan (2006) förklarar att det inte finns en definitiv beskrivning av vad terrorism faktiskt innebär¹⁴⁹, däremot ligger det oftast ett motiv och/eller en

¹⁴³ McCombs, Maxwell. Makten över dagordningen. *Om medier, politiken och opinionsbildningen*. Stockholm: SNS Förlag, 2006. S. 116

¹⁴⁴ Strömbäck, 2009. s. 118-121

¹⁴⁵ Brune, 1998. s. 11

¹⁴⁶ *ibid.*

¹⁴⁷ Hall, 1997. s. 232-234

¹⁴⁸ Strömbäck, 2009. s.113

¹⁴⁹ Sloan, 2006. s. 19

politisk/religiös ideologi bakom dådet.¹⁵⁰ Eftersom det inte finns en specifik definition av vad terrorism är, så kan det vara svårt för *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter* att avgöra vad som faktiskt bör klassas som ett terrordåd i nyhetsrapporteringen. Kanske är det därför som vi märker att aktörerna för vår empiri är noga med att själva inte beteckna händelserna som ett eventuellt terrordåd eller någon annan juridisk term för ett brott. Det vi märker är att innan polisen meddelar vad de klassar händelsen som, så är *Dagens Nyheter* och *Aftonbladet* noga med att låta någon i artikeln klassificera händelsen med en särskild juridisk term. På grund av detta har vi eventuellt en förståelse till varför *Dagens Nyheter* benämner händelsen på Drottninggatan som “vansinnesfärd” och händelsen i Trollhättan som “mardröm”.

I vår analys gick det inte, precis som vi var medvetna om, att fastställa om det finns några faktorer som avgör hur nyhetsmedia, däribland *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter*, väljer att rapportera kring ett dåd. Däremot går det att diskutera möjliga orsaker till varför rapporteringen kring händelserna i Trollhättan och på Drottninggatan har utspelats sig som den har gjort i vårt utvalda empiriska material.

En bidragande faktor till att terrorbrott aldrig nämns i artiklarna om Trollhättan, skulle kunna vara att gärningsmannen är död. Varken polis, nyhetsmedia eller allmänheten kan vända sig till någon som ger svar på frågor om dådet. Sloan (2006) konstaterar att ett motiv och/eller en politisk/religiös ideologi ofta ligger bakom ett terrordåd, och då Anton Lundin Pettersson inte överlevde sitt egna dåd går det inte att fastställa om det fanns något motiv eller någon ideologi som orsak till händelsen på Kronans skola. Visserligen vet vi om att han var främlingsfientlig och sympatiserade med extremhögern och att han valde ut offer med utländskt påbrå, men tyvärr går det inte att få ett definitivt svar på varför Lundin Pettersson gick till attack på skolan. Jämför det med Rakhmat Akilov, som både lever och har erkänt sitt brott och motiv, där *Dagens Nyheter* och *Aftonbladet* faktiskt tillskriver honom som terrormisstänkt.

Valet av plats för dåden skulle även kunna vara en avgörande faktor när nyhetsmedia ska beskriva och beteckna ett dåd. Enligt Stuart Hall sätts alla medietexter i perspektiv till andra, och genom intertextualitet förstår vi representationen i media av en viss grupp.¹⁵¹ Då händelsen i Trollhättan ägde rum på en skola, skulle det kunna vara så att

¹⁵⁰ *ibid.* s. 47

¹⁵¹ Hall, 1997. s. 47

Aftonbladet och *Dagens Nyheter* läst av händelsen i relation till skolattacker istället för att läsa av den i relation till politiskt drivet våld. Likaså skulle *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter* möjligtvis kunna ha läst av händelsen på Drottninggatan i relation med nyhetsrapporteringen av terrorbrott som drabbat Europa de senaste åren. Detta skulle kunna vara en bidragande orsak till hur man väljer att rapportera och klassificera en händelse eftersom Hall menar att medietexter måste läsas i relation till andra mediatexter.

Genom Ylva Brune (2004) kan vi nå en annan förståelse kring möjliga orsaker till hur *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter* väljer att beskriva händelsen i Trollhättan respektive på Drottninggatan. Enligt Brune har nyhetsmedia inte någon definitiv mall för hur de ska rapportera kring rasistiskt drivna brott, så kanske är det därför som Anton Lundin Pettersson, trots sina högerextrema åsikter och val av offer, och händelsen i Trollhättan aldrig nämns som ett "rasistiskt dåd".¹⁵² Rob Wittes (1998) beskrivning av hur samhället hanterar rasistiska brott kan även vara en förklaring till varför det i vår empiri inte ens yttras en fundering kring att händelsen i Trollhättan skulle kunna vara ett terrordåd. Witte (1998) menar nämligen att samhället väljer att förneka ideologin när ett brott av rasistisk karaktär sker.¹⁵³ Visserligen förnekas inte Lundin Petterssons åsikter i rapporteringen, men *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter* betecknar aldrig själva händelsen som ett rasistiskt brott. Som vi tidigare nämnt i detta kapitel kan Ylva Brunes (1998) begrepp *mörk magi* vara en förklaring till varför Rakhmat Akilov främst porträtteras som en brutal gärningsman med IS-sympatier. *Mörk magi* kan även vara en förklaring till varför händelsen på Drottninggatan framställs som dystopiskt och kaosartat. Brune menar nämligen att *mörk magi* kan påträffas i nyheter som behandlar invandrare och kriminalitet. Då händelsen på Drottninggatan bland annat nämns som "attack" i *Dagens Nyheter* och *Aftonbladet* låter poliser citeras skrika att ett terrorattentat skett, så byggs det upp en hotbild som i sin tur bidrar till att de som kommer från utifrån (västvärlden) upplevs som kusliga.¹⁵⁴

Slutligen, finns det då någon sanning i kritiken som menar att ursprung och etnicitet avgör huruvida nyhetsmedier väljer att kategorisera ett dåd som terrorism eller ej?

¹⁵² Brune, 2004. s. 127

¹⁵³ Witte, 1998. s. 258-259

¹⁵⁴ Brune, 1998. s. 11

Det vi lade märke i vår analys är att artiklarna överlag baserade sin rapportering kring de juridiska termerna på vad polisen sa. Särskilt *Dagens Nyheter* var väldigt flitiga med att hänvisa till polisen, till exempel hänvisades läsaren till polisen och försvarsadvokatens uttalande när det skulle rapporteras att Rakhmat Akilov var misstänkt för terrorbrott. Det är däremot viktigt att inte enbart använda polisen och rättsväsendet som orsak för hur *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter* valt att beskriva händelserna i Trollhättan och på Drottninggatan. Precis som gestaltningsteorin föreslår så har aktörerna ett val när de ska producera en artikel att betona vissa attribut och gestalta vissa händelser utifrån viss fakta.¹⁵⁵

Kan rättsväsendet vara en bidragande effekt? Då polisen går ut med att man utreder det här som ett *brott* så utgår nyhetsmedia efter det i sin rapportering. Och i sin vilja att vara opartiska och den som informerar allmänheten, inte inser att de faktiskt är en bidragande effekt till att vissa brott mottas/uppfattas som terrorism medan andra inte gör det? Varför skulle *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter* skriva att till exempel Anton Lundin Pettersson är en terrorist om polisen gått ut och sagt att brottet utreds som ett hatbrott och inte en terrorattack? Risken blir ju då att läsarna kan uppfatta det som att *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter* inte är objektiva i sin rapportering. En intressant detalj som dock kan påvisa att det finns en sanning i att vita gärningsmän porträtteras som psykiskt sjuka, är att både *Aftonbladet* och *Dagens Nyheter* rörde vid fenomenet när de rapporterade om händelsen i Trollhättan. För *Aftonbladet* skedde det när de valde att kalla Lundin Petterssons avskedsbrev för självmordsbrev. *Dagens Nyheter* valde att intervjua en psykiatriprofessor om beskrivningen som kommit fram om honom. Genom att beskriva ett bevismaterial som ett "självmordsbrev", eller låta en expert påpeka att det inte räcker med gärningsmannens extrema åsikter, utan att det även krävs någon bakomliggande psykisk ohälsa för att gärningsmannen ska agera våldsamt, ges läsaren möjligheten att tänka att gärningsmannen var psykiskt sjuk.

Att beskriva ett dåd korrekt är en balansgång, Sloan (2006) påpekar att det är svårt peka på vad som klassificeras som och vad som inte klassificeras som terrorism då ordet i sig är både politiskt och emotionellt laddat.¹⁵⁶ Eftersom det inte finns någon definitiv

¹⁵⁵ Strömbäck, 2009. s. 118-121

¹⁵⁶ Sloan, 2006. s. 19-20

beskrivning av vad terrorism är, så blir det svårt att diskutera vilka dåd som bör rapporteras som ett terrordåd. För hur mäter man ondska? Vad är mest grymt? Är det att döda alla eller att selektivt välja ut sina offer?

9. Framtida forskning

Diskussionen om hur nyhetsmedia agerar och rapporterar kring händelser som de i Trollhättan och på Drottninggatan intressant och kommer framöver också att vara det då nyhetsmedia fortfarande har en påverkan på samhället. När vi sökte efter tidigare forskning för detta examensarbete lade vi märke till att det var svårt att hitta forskning inom vårt fält som behandlade hur vita gärningsmän och deras brott porträtteras i nyhetsmedia. Desto lättare var det att finna forskning som beskrev nyhetsmedias behandling och rapportering av icke-vita gärningsmän och deras dåd. Då vi lever i en värld som globaliseras, och där nyhetsmedia än har en stor påverkan på samhället, bör granskning och forskning om nyhetsmedias porträttering och rapportering av brott och gärningsmän inkludera alla etniciteter så att jämförelser kan göras och eventuell särbehandling kan kartläggas.

10. Litteraturlista

10.1 Tryckt litteratur

Björkvall, Anders. *Den visuella texten multimodal analys i praktiken*. Stockholm: Hallgren & Fallgren Studieförlag AB, 2009

Brune, Ylva (red.). *Mörk magi i vita medier: svensk nyhetsjournalistik om invandrare, flyktingar och rasism*. Stockholm: Carlsson, 1998

Brune, Ylva. *Nyheter från gränsen: Tre studier i journalistik om "invandrare", flyktingar och rasistiskt våld*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation Göteborgs universitet, 2004

Butler, Anthea. *Shooters of Color are called 'terrorist' and 'thugs'. Why are white shooters called 'mentally ill'?*. Washington Post, 2015-06-18, https://www.washingtonpost.com/posteverything/wp/2015/06/18/call-the-charleston-church-shooting-what-it-is-terrorism/?noredirect=on&utm_term=.e0b9f491fd7c [Hämtad 2017-03-30]

By, Ulrika, Carp, Ossi & Mosesson, Måns. *Terrordådet på Drottninggatan - det här hände den 7 april*. Dagens Nyheter, 2018-04-06, <https://www.dn.se/nyheter/sverige/terrordadet-det-har-hande-den-7-april/> [Hämtad: 2018-04-07]

Carlsson Tenitskaja, Alexandra. *Åtal väcks mot Rakhmat Akilov – "skönt för offren att få ett avslut"*. Dagens Nyheter, 2018-01-29, <https://www.dn.se/nyheter/atal-vacks-mot-rakhmat-akilov-skont-for-offren-att-fa-ett-avslut/> [Hämtad: 2018-04-07]

DN.TV. *Brev påvisar planerat dåd*. Dagens Nyheter, 2015-10-23. <https://www.dn.se/webb-tv/klipp/nyheter/brev-bevisar-planerat-dad/> [Hämtad: 2018-04-09]

Erlander, Åsa. *Det som aldrig fick ske - Skolattentatet i Trollhättan*. Stockholm: Nordstedts, 2017

Furusjö, Johan & Ek, Torbjörn. *Terrordådet i Stockholm - detta vet vi just nu*. Aftonbladet, 2017-04-07, <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/QvdBV> [Hämtad: 2018-04-7]

Håkansson, Axel. *Kritik mot att bombdåd i Göteborg inte kallas terrorbrott*. SVT Nyheter, 2017-04-22, <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vast/kritik-mot-att-bombdad-i-goteborg-inte-kallas-terrorbrott> [Hämtad: 2018-04-07]

Justitiedepartementet L5. Regeringskansliets rättsdatabaser. *Lag (2003:148) om straff för terroristbrott*. 2017-07-01. <http://rkrattsbaser.gov.se/sfst?bet=2003:148> [Hämtad: 2018-04-26]

Kantar Sifo, *ORVESTO Konsument 2017 Helår*, 2018-02-09, https://www.kantarsifo.se/sites/default/files/orvesto_konsument_rackviddsrapport_2017_helar.pdf [Hämtad: 2018-05-04]

Kress, Gunther & Van Leeuwen, Theo. *Multimodal Discourse: The Modes and media of contemporary communication*. Cambridge University Press, 2004

McCombs, Maxwell. *Makten över dagordningen. Om medier, politiken och opinionsbildningen*. Stockholm: SNS Förlag, 2006

McCombs, Maxwell & Shaw, David. "The Agenda-Setting Function of the Mass Media". I *Public Opinion Quarterly* 36. New York: Columbia University Press, 1972

"Aftonbladet" I *Nationalencyklopedin*, 2018, <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/aftonbladet> [Hämtad: 2018-05-04]

"Dagens Nyheter" I *Nationalencyklopedin*, 2018, <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/dagens-nyheter> [Hämtad: 2018-05-04]

“tredje statsmakten”, I *Nationalencyklopedin*, 2018,
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/tredje-statsmakten> [Hämtad:
2018-04-25]

Sloan, Stephen. *Terrorism: The Present Threat in Context*. Oxford: Berg Publishers, 2006

Strömbäck, Jesper. *Makt, medier och samhälle*. Stockholm: SNS Förlag, 2009

Svahn, Clas. *En 21-åring som gillade Nazityskland*. Dagens Nyheter, 2015-10-22.
<https://www.dn.se/nyheter/sverige/en-21-aring-som-gillade-nazityskland/> [Hämtad:
2018-04-23]

Sveriges Radio P1. Twitter post, April 7, 2017, 3:26 p.m.,
<https://twitter.com/sverigesradioP1/status/850339034362765312>

Tagesson, Eric & Micic, Mira. *Akilovs egna ord: “Ville att Sverige skulle avbryta sitt deltagande”*. Aftonbladet, 2018-02-20,
<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/OELx40/akilovs-egna-ord-ville-att-sverige-skulle-avbryta-sitt-deltagande> [Hämtad: 2018-04-07]

Tumber, Howard. ”Reporting under fire: the physical safety and emotional welfare of journalists”. I Zelizer, Barbie & Allan, Stuart (red.). *Journalism After September 11*. London: Routledge, 2004

Wierup, Lasse & Lisinski, Stefan. *Polisen: Ingen tvekan om att det är ett hatbrott*. Dagens Nyheter, 2015-10-24. <https://www.dn.se/arkiv/nyheter/polisen-ingen-tvekan-om-att-det-ar-ett-hatbrott/> [Hämtad: 2018-04-23]

Witte, Rob. “Response of the State and Society to Racist Violence”. I Westin, Charles (red.). *Racism, Ideology and Political Organisation*. Stockholm: CEIFO, 1998.

Zelizer, Barbie. ”Photography, journalism, and trauma”. I Zelizer, Barbie & Allan, Stuart (red.). *Journalism After September 11*. London: Routledge, 2004

Zelizer, Barbie & Allan, Stuart. "Introduction: when trauma shapes the news". I Zelizer, Barbie & Allan, Stuart (red.). *Journalism After September 11*. London: Routledge, 2004

Zelizer, Barbie & Allan, Stuart (red.). *Journalism After September 11*. London: Routledge, 2004

10.2 Empiriskt material

Delin, Mikael. *Lastbil mejade ner människor på Drottninggatan – minst fyra död*. Dagens Nyheter, 2017-04-07. <https://www.dn.se/sthlm/lastbil-mejade-ner-manniskor-pa-drottninggatan-minst-fyra-doda/> [Hämtad: 2018-05-04]

Här är vad vi vet om de terrormisstänkta. Dagens Nyheter, 2017-04-10. <https://www.dn.se/sthlm/har-ar-vad-vi-vet-om-de-terrormisstankta/> [Hämtad: 2018-05-05]

Johansson, Anders, Thornéus, Ebba, Tagesson, Eric & Eriksson, Niklas. *Rakhmat Akilov, 39, misstänks för attacken på Drottninggatan*. Aftonbladet, 2017-04-09. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/JdKl6/rakhmat-akilov-39-misstanks-for-attacken-pa-drottninggatan> [Hämtad: 2018-05-03]

Littorin, Jens. *Maria, 15: Jag såg hur han högg min lärare*. Dagens Nyheter, 2015-10-23. <https://www.dn.se/arkiv/nyheter/maria-15-jag-sag-hur-han-hogg-min-larare/> [Hämtad: 2018-05-03]

Nilsson, Kerstin. *180 sekunder av skräck och död*. Aftonbladet, 2017-04-08. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/aR5QM/180-sekunder-av-skrack-och-dod> [Hämtad: 2018-05-03]

Nordström, Isabelle, Andersson Jakob, Hagberg, Sebastian & Roström Andersson, Sofia. *Han marscherade som en militär*. Aftonbladet, 2015-10-23. <https://www.aftonbladet.se/nyheter/article21633831.ab> [Hämtad 2018-05-02]

Nordström, Isabelle. *Så gick attacken i skolan till*. Aftonbladet, 2015-10-25.
<https://www.aftonbladet.se/nyheter/article21642366.ab> [Hämtad: 2018-05-02]

Svahn, Clas. *En 21-åring som gillade Nazityskland*. Dagens Nyheter, 2015-10-22.
<https://www.dn.se/nyheter/sverige/en-21-arang-som-gillade-nazityskland/> [Hämtad: 2018-04-23]

Svahn, Clas. *570 meter av ren skräck*. Dagens Nyheter, 2017-04-07.
<https://www.dn.se/sthlm/570-meter-av-ren-skrack/> [Hämtad: 2018-05-05]

Tagesson, Eric, Nordström, Isabelle, Granlund, John & Svahn Niklas. *Anton, 21, misstänks för mordet på skolan*. Aftonbladet, 2015-10-22.
<https://www.aftonbladet.se/nyheter/krim/article21630173.ab> [Hämtad 2018-05-02]

Westin, Adam, Jeppsson, Jonathan, Novalli, Karl, Röstlund, Lisa, Lindberg, Staffan & Wixe, Susanne. *Vittnen: Det ligger döda på gatorna*. Aftonbladet, 2017-04-07.
<https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/raB4a/vittnet-det-ligger-doda-pa-gatorna> [Hämtad: 2018-05-03]

Wierup, Lasse & Lisinski, Stefan. *Polisen: Ingen tvekan om att det är ett hatbrott*. Dagens Nyheter, 2015-10-24. <https://www.dn.se/arkiv/nyheter/polisen-ingen-tvekan-om-att-det-ar-ett-hatbrott/> [Hämtad: 2018-04-23]